

CAP A ON VA EL SISTEMA PÚBLIC DE PENSIONS?

DIAGNÒSTIC El sistema de protecció social davant la crisi **Carlos Bravo** | Reformes de les pensions i polítiques neoliberals **Josep González** | Fal·làcies sobre pensions **Luis Recuenco** | La reforma de les pensions públiques: un canvi de model social **Jordi Giménez** | Una breu anàlisi del sistema públic de pensions: passat, present i futur **Agustí Colom** | L'aclaparadora lògica del sistema de pensions **Maria Pazos** | **EXPERIÈNCIES** Els pensionistes i la reforma de les pensions públiques **Ramon Pla** | Els vells: uns marginats socials **Júlia Luzán** | **ENTREVISTA** Conversa amb Miren Etxezarreta i Joan Coscubiela sobre el sistema de protecció social i de pensions **Miquel Àngel Essomba** | **RECURSOS**

PRESENTACIÓ

El capitalisme sempre ha posat en funcionament diversos mecanismes per reinventar-se i sobreviure. Ara que el sistema financer ja resulta insuficient per satisfer adequadament les necessitats de creixement dels mercats voraçs, i les ciutadanes no representen cap perill desestabilitzador perquè viuen anestesiades pel consum, s'obre la porta a la privatització de l'arquitectura fonamental del sistema públic de prestacions i protecció social.

De forma simultània, assistim a la irrupció dels grans capitals en la gestió privada d'àrees fins ara públiques com l'educació o la sanitat, emparant-se en l'exigència de millora del seu funcionament en temps de crisi econòmica i manca de recursos. També es vol irrompre en el sistema de pensions, i les raons són poderoses: el volum financer que mou, així com el nombre creixent de persones grans, fan d'aquest terreny un espai propici per estendre-hi els tentacles.

La majoria absoluta del Partit Popular no ha trigat gaire a respondre a les voluntats dels poders econòmics i financers que la sostenen, i ha posat damunt de la taula una proposta de reforma regressiva i que incrementa el risc d'empobriment de les classes passives de manera significativa. La modificació en el mecanisme de revalorització de les pensions n'és un bon exemple.

Aquesta revista dedica un monogràfic complet a analitzar el sistema de pensions, així com, la darrera contrareforma aprovada pel govern del Partit Popular. Entenent que aquesta constitueix un pas més en la ruptura del pacte social europeu constituït a Europa després de la Segona Guerra Mundial i que a l'Estat espanyol no es va materialitzar fins finiquitada la dictadura franquista. En aquest sentit, el sistema de pensions constitueix un dels pilars fonamentals de l'Estat de Benestar erigit com a mecanisme eficaç per donar resposta a les necessitats socials de la ciutadania, en aquest cas, per assegurar unes condicions de vida dignes en l'etapa de vellesa. Perquè aquest és, precisament, un dels signes que identifiquen el nivell de justícia social de tota societat: el tracte a la seva gent gran, especialment a la més pobre i desvalguda. Viure més anys no pot ser un problema. D'aquí el caràcter de distribució intergeneracional que caracteritza el models públics de pensions de repartiment com l'espanyol, on els recursos econòmics destinats a les pensions depenen, en essència, de l'excedent econòmic generat en cada moment i de com es decideix de distribuir-lo.

Per tant, l'equilibri financer del sistema de pensions depèn de la relació entre treballadors que contribueixen i pensionistes, però també de la quantia dels salaris, l'atur, l'import de les pensions, la distribució de la renda o la productivitat. Els estudis comparatius mostren que els sistemes públics de pensions es comporten al llarg del temps, en general, més eficientment que els sistemes privats. Això no obsta que hagin d'afrontar les realitats demogràfiques i d'estructura social que de forma dinàmica sacsejen les nostres economies. De la mateixa forma, la persistència de les desigualtats de gènere exigiria revisar el model actual del sistema de pensions cap a dissenys més equitatius en el seu tractament de la realitat de les dones. És obvi que les actuals reformes, lluny de millorar en aquests terrenys, profunditzen les desigualtats existents.

Les contribucions en aquest número de Carlos Bravo Fernández, Josep González Calvet, Luis Recuenco Vegas, María Pazos Morán, Ramón Pla Marco, Joan Coscubiela i Miren Etxezarreta tracten d'aquestes i moltes altres qüestions, tot donant una visió àmplia, crítica i rigorosa del sistema públic de pensions, dels seus avenços, dels seus reptes i de la necessitat de capgirar les contrareformes neoliberals impulsades pel govern del Partit Popular.

Miquel Àngel Essomba,
director de la revista Nous Horitzons

El paper utilitzat per a la impressió d'aquesta revista està certificat com a FSC. La certificació FSC, promoguda pel **Forest Stewardship Council**, garanteix la conservació dels boscos, que es gestionin de manera responsable i que els productes que n'obtenim, com ara el paper, mantinguin la traçabilitat o cadena de custòdia. La marca FSC és un sistema de gestió ambiental que visualitza el compromís a favor de la sostenibilitat.

Consell de redacció:

Dolors Camats, Oriol Costa, Sandra Cruz, Maria Freixanet, Ricard Gomà, Alfons Labrador, Pablo Martinelli, Sara Moreno, Zaida Muxí, Daniel Polo, Daniel Raventós, Marc Rius, Raül Romeva, Josep Vendrell

Director:

Miquel Àngel Essomba

Coordinador del número:

Miquel Àngel Essomba

Correu electrònic:

fundacio@noushoritzons.cat

Administració:

Ptge. del Relotge, 3
08002 Barcelona
Tel. 93 301 06 12

Edita:

Fundació Nous Horitzons

Impremta:

Cevagraf, S.C.C.L.

Disseny original:

El espacio

Disseny i maquetació:

Àngels Manent

Correccions i traduccions:

Àngels Manent

Subscripcions:

Dpt. de Subscripcions,
Nous Horitzons.
Tel. 93 301 06 12
fundacio@noushoritzons.cat

Subscripció:

per un any (2 números):
Espanya: 18 €
Resta del món: s'hi afegiran les
despeses de correu
Disposit legal: B-37.808/77
ISSN: 0213-1366
NH és membre de l'APPEC

Els continguts escrits d'aquesta publicació, mentre no s'expressi el contrari, estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autoria i la titularitat dels drets (autor o autora i revista Nous Horitzons) i no se'n faci un ús comercial. Si transformeu aquesta obra per generar una nova obra derivada, heu de distribuir-la amb una llicència igual a la que regula l'obra original. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/legalcode.ca>

SUMARI

DIAGNÒSTIC

- El sistema de protecció social davant la crisi | **Carlos Bravo**
- Reformes de les pensions i polítiques neoliberals | **Josep González**
- Fal·làcies sobre pensions | **Luis Recuenco**
- La reforma de les pensions públiques: un canvi de model social
Jordi Giménez
- Una breu anàlisi del sistema públic de pensions: passat, present i futur
Agustí Colom
- L'aclaparadora lògica del sistema de pensions | **María Pazos**

6
12
18
28
34
42

EXPERIÈNCIES

- Els pensionistes i la reforma de les pensions públiques | **Ramon Pla**
- Els vells: uns marginats socials | **Júlia Luzán**

52
59

ENTREVISTA

- Conversa amb Miren Etxezarreta i Joan Coscubiela sobre
el sistema de protecció social i de pensions | **Miquel Àngel Essomba**

68
78

RECURSOS

DIAGNOSTIC

EL SISTEMA DE PROTECCIÓ SOCIAL DAVANT LA CRISI

Pensions i prestacions d'atur. Buits de cobertura, la crisi fa esclatar les costures de les nostres xarxes de protecció social. Necessitem un veritable sistema de rendes mínimes garantides. Per un sistema de protecció social suficient, estable i finançat adequadament.

L'Estat del Benestar s'ha configurat com l'alternativa més eficaç de totes les que les societats modernes han articulat per donar resposta a les necessitats dels seus ciutadans. El sistema de protecció social es configura com un dels seus principals eixos vertebradors.

Els Estats del Benestar són, en essència, un instrument d'acció col·lectiva pel qual els poders públics ofereixen, mitjançant polítiques laborals, socials, econòmiques i fiscals específiques, una sèrie de serveis públics i prestacions socials considerades bàsiques amb què es conformen una xarxa de protecció suficient, mentre garanteixen la igualtat en l'accés a determinats béns i serveis considerats estratègics per al benestar de les persones.

L'actual crisi econòmica, com ha passat en d'altres tantes d'anteriors, ha obert el debat sobre quina destinació han de tenir els recursos públics i com ha d'organitzar-se la societat per afrontar els reptes i necessitats que tenen els seus ciutadans.

El debat de fons i, per tant, amb un important component conceptual o ideològic, obert en aquest moment és el de si és just/eficaç/possible mantenir els instruments d'acció col·lectiva que caracteritzen els Estats de Benestar o, al contrari, seria més rendible/beneficiós/realista articular altres respostes marcades per la capacitat d'ingressos i despesa individual dels ciutadans.

Presentat d'una altra manera, el debat de fons és el de si en la nostra societat han de prevaler els instruments basats en el principi de solidaritat i responsabilitat col·lectiva o, al contrari, aquells altres basats en el principi de responsabilitat i capacitat individual; si mantenir un model social articulat sobre la concepció de drets socials garantistes i universals, o orientar-lo més a un escenari de beneficis socials com a xarxa de protecció per als casos més extrems.

Les reformes a les quals assistim en els últims anys no són alienes a aquest debat, i com a conseqüència d'elles s'està produint un progressiu desgast d'elements essencials de l'Estat de Benestar en termes generals i del seu sistema de protecció social de forma particular. Desgast important, si bé encara no irreversible.

No hem d'oblidar que el sistema de protecció social té un doble objectiu, mitjançant la provisió de rendes i/o serveis que, segons els casos, són substitutives del salari o garanteixen un nivell mínim de vida i qualitat als ciutadans; així s'aconsegueix, d'una banda, assegurar instruments de justícia social, però també serveix com a estabilitzador macroeconòmic per al conjunt de la societat, ja sigui mitjançant l'ocupació i l'activitat derivada dels serveis d'atenció a les persones com ajudant a generar i mantenir la demanda interna, amb impacte positiu sobre l'ocupació gràcies al consum que possibiliten les pensions.

Dins dels instruments que configuren el nostre sistema de protecció podem destacar les pensions i l'atur com a dos de molt rellevants, i més encara en un moment de crisi com el que arrosseguem aquests últims cinc anys. Precisament en aquest context resulten especialment importants algunes situacions que s'estan donant en cada un d'ells.

Carlos Bravo. Secretari de Protecció Social i Polítiques Públiques de CCOO. Consell General de l'Institut Nacional de Seguretat Social, Comissió de Seguiment del Fons de Reserva de la Seguretat Social, Junta Consultiva d'Assegurances i Fons de Pensions (Ministeri d'Economia), Comitès Consultius de Seguretat Social i Protecció Social (Comissió Europea). Professor associat de la Universitat Carles III de Madrid 1999-2013.

cbravo@ccoo.cat

Les pensions

Segurament, per la seva magnitud i extensió personal, la Seguretat Social amb caràcter general i les pensions en particular siguin el que podríem venir a denominar com l'espina dorsal del sistema de protecció social.

El nostre sistema públic de pensions garanteix prestacions a uns 9 milions de pensionistes, entre els seus àmbits contributiu i no contributiu, en un nombre que no ha deixat de créixer i que continuarà fent-ho en les pròximes dècades. El nombre de pensions contributives de la Seguretat Social manté una tendència creixent des de 1977, fins a arribar el 2013 a ser d'1,3 vegades sobre les inicials (de 3,8 a gairebé 9 milions el 2013), i assolirà un màxim d'uns 15 milions en les pròximes dècades.

La despesa pública en pensions ha augmentat significativament des de la restauració democràtica (del 4,8% del PIB el 1977 a l'11,7% previst el 2013, i una previsió d'entorn del 14% a mitjans de segle), encara que l'evolució en relació amb la renda nacional anual mostri oscil·lacions molt relacionades amb el cicle econòmic.

Dels gairebé 9 milions de pensions actuals, la proporció més gran són les de jubilació (59,7% del total), seguides de les de viduïtat (26,2% del total). Li segueixen les d'incapacitat permanent (10,6% del total) i les d'orfandat (3,1% del total), el que dóna idea de l'ampli nivell de cobertura que ofereix a la població.

A més d'aquest elevat nivell de cobertura, també hem d'assenyalar la millora que ha experimentat la quantia d'aquestes prestacions. La quantia mitjana el 2012 de totes les classes de pensió contributiva de la Seguretat Social (831,50 euros en 14 pagues) va ser alguna cosa més del doble (1,06 vegades) de la pagada el 1977, quan es mesura en euros constants, és a dir, deduïda la

“ **La fórmula de revalorització de les pensions suposarà una pèrdua significativa del poder adquisitiu dels pensionistes actuals i futurs, sense que això serveixi per solucionar l'actual problema d'ingressos que presenta el sistema de Seguretat Social com a conseqüència de l'atur derivat de la crisi i les equivocades polítiques de retallades.**”

inflació. Aquesta evolució és molt intensa, encara que lleugerament inferior a la del PIB espanyol en la mateixa etapa (1,2 vegades en termes reals).

La importància d'aquesta dada no és menor, tenint en compte quins han estat els seus resultats pràctics sobre la vida de les persones protegides. Valguin com a exemple dos detalls:

D'una banda, el fet que el risc de pobresa s'hagi anat desplaçant des de les edats més avançades cap a les famílies joves amb fills a càrrec; així, per exemple, els menors de 16 anys tenen un risc de pobresa 6 punts percentuals més alt (26%) que les persones d'una edat superior als 65 anys (20%).

D'altra banda, n'hi ha prou amb assenyalar que en un context de depreciació generalitzada de salaris, segons l'INE el 27% de les llars espanyoles tenen persones majors de 64 anys com a sustentadors principals.

Tanmateix, algunes decisions polítiques adoptades en matèria de pensions en els anys més recents semblen no tenir en compte aquesta qüestió.

Així, la decisió adoptada per dos governs successius per a la no-revalorització de les pensions públiques en els termes previstos en la Llei General de Seguretat Social, en els anys 2011 (congelació) i 2012 (no-actualització) s'han reflectit en una taxa anual d'increment desconeguda des de 1977. És a dir, les pensions públiques han decrescut en termes reals com a conseqüència d'aquesta no-revalorització en aquests dos exercicis, que no ha estat compensada per l'increment de poder adquisitiu que es produirà el 2013 com a conseqüència de la baixa inflació derivada de l'escassa demanda interna (0,2% interanual a 30 de novembre).

En el mateix sentit apunta la Llei que regula el Factor de Sostenibilitat i posa en marxa una nova fórmula de revalorització de les pensions. El Govern ha imposat aquesta nova regulació al marge dels àmbits de diàleg social emmarcats en el Pacte de Toledo, que fins ara s'havien respectat a l'hora d'elaborar reformes tan importants en matèria de Seguretat Social¹.

Les reformes implantades en aquesta norma, si es posessin en marxa tal com s'han presentat, sense comptar amb altres mesures addicionals de millora d'ingressos que poguessin corregir totalment o parcialment els seus efectes, suposarien una pèrdua de poder adquisitiu en els propers 15 anys d'entre el 12% i el 28%. Així, per exemple, un pensionista al qual se li revaloritzi la pensió utilitzant el mateix nombre de vegades els límits mínim i màxim, hi veurà reduït el poder adquisitiu un 12%; situació, no obstant això, poc probable segons el quadre macroeconòmic del mateix Govern, que augura més anys de revaloritzacions més baixes. D'altra banda, en el cas que un jubilat veïés revalorada sempre la seva pensió amb el límit mínim, tindria una pèrdua del poder adquisitiu del 28%.

La conclusió, per tant, continua sent que la fórmula de revalorització de les pensions suposarà una pèrdua significativa del poder adquisitiu dels pensionistes actuals i futurs, sense que això serveixi per solucionar l'actual problema d'ingressos que presenta el sistema de Seguretat Social com a conseqüència de l'atur derivat de la crisi i les equivocades polítiques de retallades.

Atur

Pel que fa a l'altra gran pota del sistema de protecció social que contribueix d'una forma més

ràpida a remeiar els efectes més agressius de la crisi, la prestació per atur, també ha patit importants retallades en els últims anys.

Dels 6 milions d'aturats que hi ha a Espanya, només la meitat té algun tipus de prestació d'atur. De fet, en el que portem de crisi el nivell de cobertura s'ha reduït, i encara que creix l'atur, es redueix el nombre de persones que cobra algun tipus de prestació.

La quantia de la prestació contributiva s'ha reduït de dues maneres: des del primer dia de la seva percepció, en suprimir-se la bonificació a la cotització a la Seguretat Social a càrrec de l'aturat, en un import del voltant a l'1,5%; en segon lloc, en imposar sense cap tipus de negociació, en l'etapa més llarga de cobrament de la prestació (del mes 7è al 24è), una reducció del 60% al 50% de la base reguladora.

D'altra banda, un dels col·lectius més afectats per la crisi són els treballadors d'edat avançada que són acomiadats i després no troben una feina. Per protegir-los pensant també en la seva futura jubilació, existeix un subsidi que a més d'oferir una prestació econòmica cotitza a la Seguretat Social, perquè el treballador no vegi reduïda la seva futura pensió.

El Govern ha imposat en els dos últims anys diverses reformes/retallades en aquest subsidi, tot retardant 3 anys l'edat a què s'hi pot accedir (de 52 a 55 anys), reduint el temps que es pot cobrar (fins a l'edat d'accés a la jubilació més pròxima possible), abaixant la cotització a la Seguretat Social (del 125% de la base de cotització mínima, que van acordar el Govern i els interlocutors socials el 2006, quelcom menys de 1.000 €/mes, al 100% d'aquesta mateixa base, entorn de 750 €/mes) i endurint el requisit d'ingressos que es tenen en compte (vinculant-los als de la

unitat familiar i no als de la persona, la qual cosa suposa, en estimacions del mateix Govern, una exclusió del 20% dels futurs perceptors).

L'efecte de la pèrdua/no-accés a aquest subsidi s'estén no només a la reducció de la renda disponible d'aquestes persones, sinó a l'evident precarització de les seves carreres de cotització i a una reducció, per això, de la quantia final de les seves pensions.

Algunes conseqüències

Com ja s'ha assenyalat, l'augment de l'atur i la reducció de la protecció per atur són dues conseqüències de la política econòmica de retallades i ajustaments pressupostaris aplicada pel Govern. Des que va començar la crisi, el risc de pobresa no ha deixat d'eleva-se i ja arriba al 28% de la població (el més alt que hem tingut en democràcia).

“ És un fet que els actuals instruments de protecció social, tant estatals com autonòmics, són clarament insuficients.”

La conseqüència més evident d'aquestes reformes està sent una minoració de la cobertura que ofereix el sistema de protecció social i en alguns casos de la suficiència de moltes de les seves prestacions.

L'exemple potser més clar radica en les 651.000 famílies i més d'1,3 milions de persones (segons l'EPA del 3r trimestre de 2013) en risc de pobresa extrema, això és, sense percebre ingressos de cap naturalesa (ni salari, ni presta-

ons o subsidis d'atur, ni prestacions de Seguretat Social, contributives o no contributives, ni prestacions autonòmiques o estatals que garanteixin un ingrés mínim) com a conseqüència en gran mesura del creixement de l'atur en un context en el qual ni la xarxa de serveis socials ni les prestacions d'atur no han estat capaces d'articular una resposta suficient. Aquesta es planteja, per tant, com la més urgent de les situacions que hem d'atendre des del sistema de protecció social, ja que, en cas de no fer-ho, provocarem que l'actual risc de pobresa acabi per consolidar-se en un problema cert d'exclusió social que afectarà centenars de milers de persones addicionals.

És un fet que els actuals instruments de protecció social, tant estatals com autonòmics, són clarament insuficients. Per això, des de CCOO s'ha proposat la creació d'un Sistema Estatal de Rendes Mímines Garantides², respectuós amb la distribució competencial establerta entre l'Estat i les comunitats autònomes, dependent del segment no contributiu de la Seguretat Social, que actuarà com a prestació subsidiària de les rendes mínimes establertes per les diferents comunitats autònomes, quan aquestes no siguin suficients per donar cobertura al conjunt de població que ha de ser protegida en el seu àmbit, com a conseqüència de les restriccions pressupostàries o en forma de filtres d'accés a les prestacions.

És, per tant, una proposta cridada a cobrir el buit de cobertura existent per a persones que no tenen cap ingrés i que es troben en situació de necessitat. Es tracta d'un dret subjectiu, reclamable davant de la jurisdicció social i l'aplicació de la qual hauria de posar-se en marxa com més aviat millor, encara que admet una aplicació gradual començant per atendre les situacions de més necessitat.

Una última nota sobre el finançament dels sistemes de protecció social.

Sigui com sigui la resposta que finalment s'adopti per mantenir i reforçar el nostre sistema de protecció social, també hem de ser conscients que el manteniment de les figures de benestar i protecció que hem vingut assenyalant exigeixen, al seu torn, de mesures que ho facin possible. Això és, un nivell de prou ingressos i una assignació de recursos eficient, de manera que es garanteixin alhora tant un nivell de protecció adequat com la seva sostenibilitat en el llarg termini.

Hem de recordar que la pedra angular que ha permès edificar els Estats de Benestar s'ha basat en la idea d'articular un model productiu capaç de produir béns i serveis de qualitat que, al seu torn, fos garant d'una ocupació digna i amb drets capaç d'assegurar prou salaris que permetin finançar cotitzacions socials que sostinguin pensions adequades, i impostos amb què finançar les polítiques públiques realment eficaces i necessàries. Així, l'ocupació i la seva qualitat és un dels elements nuclears del debat.

Un altre element central és el fiscal. Hem de ser sempre conscients que la redistribució de la riquesa que en el fons realitza l'Estat de Benestar té una doble articulació. D'una banda, mitjançant les polítiques de despesa, en les quals aquí s'assenyalen fortaleeses i amenaces; però abans es produeix a través de les polítiques d'ingressos fiscals (sobretot quan aquestes són suficients, justes i progressives), que en última instància són les que asseguruen la capacitat d'actuació.

Finalment, hem també de repensar les estructures sobre les quals hem anat configurant els instruments de benestar i protecció social, analitzar com d'eficaços i eficients són i com hem d'adaptar-les a una realitat que canvia amb

el temps, tot això per continuar garantint sempre els objectius amb els que van ser dissenyades al seu dia. Això exigirà actuacions per garantir les seves fonts de finançament, la seva sostenibilitat i l'ampliació dels seus àmbits de cobertura per estendre'ls a espais en els quals apareixen buits en la mateixa. És el cas de la proposta que hem llançat al setembre de 2013 de crear una nova prestació, una Renda Mínima Garantida en el conjunt de l'Estat.

El debat, per tant, és d'idees i de mesures concretes. És un debat de reformes que certament hem d'abordar, des del nostre punt de vista, amb l'objectiu de garantir el manteniment de l'Estat de Benestar i del seu sistema de protecció social. Però això exigeix establir mesures que connectin de forma eficient els instruments de benestar i protecció social amb les necessitats de la societat i els seus recursos. I per a això cal un debat social i polític ampli que possibiliti un nivell de prou consens •

1 Per veure la valoració que CCOO ha elaborat sobre aquesta reforma i les alternatives a la mateixa, veieu: http://www.ccoo.es/comunes/recursos/1/1700599-Informe_sobre_el_Anteproyecto_de_Ley.pdf

2 Per accedir a la proposta de Renda Mínima Garantida presentada per CCOO: http://www.ccoo.es/comunes/recursos/1/1699830-Propuesta_de_CCOO_sobre_rentas_minimas.pdf

REFORMES DE LES PENSIONS I POLÍTQUES NEOLIBERALS

Les pensions en un context històric de canvi sociopolític

Des del primer de gener de 2014, la major part dels ciutadans tenim un nou motiu de preocupació: ha entrat en vigor una nova reforma de les pensions. Els seus efectes arriben a tothom. Als jubilats se'ls ha eliminat la garantia de mantenir la capacitat adquisitiva. Als qui estan treballant, se'ls redueixen els drets de pensió i com més triguin a poder jubilar-se, més hi perdran. I als qui no tenen feina, la reforma encara els allunya més de la possibilitat d'arribar a tenir pensió de jubilació. En definitiva, hi ha alarma perquè la reforma, lluny d'assegurar les pensions, introdueix una gran incertesa sobre el seu futur.

Les reformes de les pensions mai no han anat soles. Sempre han format part de polítiques més àmplies de reducció de drets socials i laborals, de limitació o reducció de salaris, de retallades en serveis públics, de privatitzacions i desregulacions; en definitiva, de polítiques destinades a reforçar els beneficis i el poder del capital enfront de les classes treballadores i els segments socials més desafavorits. Les reformes de les pensions han estat un element central de les polítiques de recuperació de l'excedent empresarial, atès que la pensió representa entre el 20% i el 25% dels ingressos que els assalariats tenen durant la seva vida.

Des de finals dels 70, el món occidental està experimentant un important canvi sociopolític (el neoliberalisme) que tracta de recuperar el poder i la llibertat de moviments que el capital i els empresaris havien vist minvar amb l'aparició de l'Estat del Benestar, les polítiques redistributives i el reconeixement de drets socials i laborals posteriors a la II Guerra Mundial (l'esperit del 45). Aquest canvi s'ha intensificant molt amb la desregulació financera i la globalització de finals

dels anys 90 i, en especial, en la primera dècada del segle XXI. L'objectiu és tornar a un capitalisme desregulat com el de fa un segle, amb molt més poder per al gran capital (capital financer, grans corporacions) i per a l'empresariat en general, amb un sector públic molt limitat, amb funcions de caire assistencial, amb classes treballadores desestructurades i mercats laborals completament desregulats. La reducció de les xarxes de seguretat i de protecció social té un paper clau en l'eliminació de la resistència a la desigualtat i a la precarització creixent. Així doncs, la disminució de les pensions públiques i la incertesa sobre el seu futur són indissociables del conjunt de polítiques d'orientació neoliberal que estan transformant la nostra societat.

Aquesta onada històrica de privatització i desregulació ja ha assolit una reducció substancial de la participació dels salaris en la renda nacional en la pràctica totalitat de països occidentals. També ha portat un greu augment de la desigualtat, un retrocés notable en els drets socials i laborals i la progressiva reducció de l'Estat del Benestar i dels serveis públics, que ens apropa a un sistema assistencial de mínims. Cada crisi econòmica ha permès de donar passos decisius en el camí d'erosió i destrucció d'institucions i de drets socials que tothom creia consolidats i irrenunciabls. A Espanya, les successives reformes de les pensions ocupen un lloc prominent en aquest procés de reculada social.

Les reformes de les pensions a Espanya

En els darrers trenta anys s'han dut a terme quatre importants reformes del sistema de pensions espanyol, les tres primeres amb governs del PSOE i la darrera amb el govern del PP. Però, amb independència del partit en el govern, totes han seguit un patró molt similar.

Cada cop que l'economia espanyola ha caigut en una crisi, s'ha produït una destrucció massiva de llocs de treball. Com a conseqüència, s'han enfonsat els ingressos públics i ha augmentat la despesa en prestacions, donant lloc a dèficits molt importants. És en aquest context d'urgència financera que es desperta el fantasma de la inviabilitat de les pensions i s'acaben engegant les "reformes". La gravetat d'aquests moments és la coartada perfecta per a les retallades i per a la reducció dels drets de pensió presents i futurs. Això sempre va acompanyat d'algun oportú informe dels "experts" que anuncia el proper col·lapse del sistema i demana reformes urgents per "garantir" les pensions, davant l'amenaça imminent de la "càrrega" insuportable de l'envelliment demogràfic.

La primera gran reforma es va aprovar el 1985, després de la crisi de 1979-84 i de les dures reconversions, amb taxes d'atur del 22%. Es va allargar el període de càlcul de la pensió, reduint entorn al 10% les futures pensions. També van haver-hi canvis en la legislació laboral i en l'assegurança d'atur. Es retallaren les prestacions de desocupació, es va aprovar la contractació temporal generalitzada i es van signar pactes socials que reduïen els salaris. En conjunt, va haver-hi una important disminució de drets laborals, de salaris, de prestacions i de pensions i es van liquidar definitivament els extrems més progressistes del marc sociolaboral obert amb la Constitució i l'Estatut dels Treballadors.

La segona reforma en profunditat, l'anomenat Pacte de Toledo, és del 1996, després de la greu crisi de 1992-94, en la que l'atur va superar el 24%. En aquest cas, es van aprovar noves reduccions del dret de pensió en una quantia mitjana del 8%, però es creava un mecanisme de seguiment del sistema que permetia de decidir i

aplicar més disminucions en el futur. Aquesta reforma va consagrar els fons privats de pensions com a complement necessari del sistema públic. Es reconeixia així, explícitament, que les pensions públiques s'estaven reconvertint cap a un sistema de mínims. La creació del Fons de Reserva, el qual és redundant en un sistema com l'espanyol¹, era un altre reconeixement públic al paper dels fons de pensions. Amb un retard de vint anys, es va donar compliment al precepte constitucional de manteniment del poder adquisitiu de les pensions, aprovant la seva revaloració automàtica. Però, com en la crisi anterior, hi van haver altres reformes. Els canvis de la legislació laboral precaritzaven més la mà d'obra, facilitaven l'acomiadament, refermaven les ETT o el treball a temps parcial. Es van reduir més les prestacions per atur i se'n dificultava l'accés. Es varen congelar els salaris públics i es varen signar pactes salarials amb importants pèrdues de poder adquisitiu dels assalariats. En resum, doncs, un conjunt de polítiques que empitjoraven els drets socials i laborals i disminuïen els ingressos presents (salaris) i futurs (pensions) dels assalariats.

“ La reducció de les xarxes de seguretat i de protecció social té un paper clau en l'eliminació de la resistència a la desigualtat i a la precarització creixent.”

“ **Sabem que l'esperança de vida dels jubilats amb una pensió més alta és deu anys més gran que la dels qui tenen les pensions més baixes. Això significa que qualsevol reducció del dret de pensió castiga molt més els jubilats amb pensions baixes que els jubilats amb pensions altes, cosa que fa augmentar molt la desigualtat i la pobresa entre els pensionistes.**”

La tercera reforma és la de Zapatero, del 2011, tres anys després de començar la gran recessió (depressió) actual. Per primer cop des de la creació del sistema, s'augmenta l'edat de jubilació, que passa als 67 anys i, a més, es redueixen els drets de pensió en variar la fórmula de càlcul. Aquests canvis s'aniran incorporant progressivament fins al 2027 i suposaran una pèrdua dels drets de pensió del 16%. Aquesta reforma ha anat acompanyada d'una reducció del salari dels empleats públics i l'inici de les dures polítiques de retallades de la despesa pública social, la mal anomenada "austeritat".

La darrera reforma és la de Rajoy, vigent des de principi de 2014. Els canvis són encara més agressius. En primer lloc, s'elimina la revaloració automàtica, tot negligint el precepte constitucional. En segon lloc, hi ha un canvi radical en la fórmula de càlcul, la qual no només reduirà dràsticament els futurs drets de pensió sinó que incorpora l'anomenat factor de sostenibilitat, una clàusula variable que podrà ser manipulada pel govern. S'elimina així tota certesa sobre els drets de pensió futurs, que ara ja només es podran calcular any a any. A més, amb la nova fórmula, les pensions dependran del cicle econòmic i, per tant, faran l'economia més inestable i agreujaran les recessions. Les reduccions de pensió que preveu la reforma mateixa són de 33.000 milions d'euros fins al 2022, és a dir, cada any el 0,37% del PIB, la qual cosa equival al 4% de la despesa anual en pensions públiques. Atès que el canvi és permanent, implicarà una pèrdua definitiva de drets de pensió d'entorn el 6%. Però la retallada de pensions de la reforma Rajoy anirà augmentant en el futur i podrà arribar a ser molt important, de l'ordre del 30%-35% addicional. L'impacte acumulat de totes les reformes serà que la pensió, en el moment de la jubilació, s'haurà abaixat des del 100% del darrer salari, abans de 1985, fins al 50% quan la reforma Rajoy estigui plenament vigent, cap al 2050. Actualment, les noves pensions són, en mitjana, el 80% del darrer salari².

La reducció del dret de pensió té un impacte molt desigual segons qui sigui la persona afectada. Sabem que l'esperança de vida dels jubilats amb una pensió més alta és deu anys més gran que la dels qui tenen les pensions més baixes. Això significa que qualsevol reducció del dret de pensió castiga molt més els jubilats amb

pensions baixes que els jubilats amb pensions altes, cosa que fa augmentar molt la desigualtat i la pobresa entre els pensionistes.

Les altres reformes del PP

Prèviament a la reforma de les pensions, el govern del PP ha introduït canvis radicals en la legislació laboral, tot i que la patronal, l'OCDE o l'FMI les consideren insuficients. La reforma laboral ha reduït o liquidat molts drets històrics, ha desregulat molt la contractació i l'acomodament, amb costos mínims i sense control judicial, i pràcticament ha destruït la negociació col·lectiva. Amb aquesta reforma, la precarització laboral passarà a ser la norma i els salaris seran permanentment més baixos.

D'altra banda, el PP ha aplicat grans retallades en despesa sanitària, educativa i en altres serveis socials, que estan deteriorant de forma irreversible aquests serveis, amb un gran impacte sobre el benestar de la gran majoria de la població, en especial, les capes menys afavorides. Així mateix, des del 2010 les pensions s'han congelat en dos exercicis, amb una pèrdua addicional de poder adquisitiu d'entorn al 3% i als empleats públics se'ls ha reduït el sou des del 2010, amb una pèrdua acumulada de poder adquisitiu superior al 16%, en mitjana. Finalment, l'augment dels impostos ha castigat especialment els consumidors (IVA) i els assalariats (IRPF), amb una pèrdua de poder adquisitiu de l'ordre d'un 6% addicional, en mitjana.

El resultat d'aquestes polítiques, ja iniciades pel PSOE el 2009, és inequívoc. El pes dels ingressos salarials en el PIB s'ha baixat en tres punts i la desigualtat en la distribució personal de la renda i de la riquesa ha augmentat a nivells de fa 50 anys. La pobresa ha tornat a nivells prede-

mocràtics, amb bosses molt importants de famílies en situació de pobresa severa. En el futur, la reforma de les pensions de Rajoy farà créixer molt la pobresa entre la gent gran, i farà retornar als nivells dels anys 70.

En poques paraules, s'estan desmuntant la major part de les polítiques socials i redistributives de la democràcia. El precari Estat del Benestar espanyol, que va néixer amb la Constitució, no s'ha acabat de desenvolupar mai del tot i els desplegaments originaris més importants s'han anat retallant en successius retocs i reformes fins arribar al seu nivell esquelètic actual, en el que tant les pensions com la sanitat, l'assegurança d'atur o l'educació van convergint cada cop més en sistemes de mínims, de caràcter mixt, que empenyen cada cop més a fer ús del sector privat.

Viabilitat de les pensions, envelliment demogràfic i polítiques neoliberals

En aquest context de greus retallades, de veritat tenim un problema de viabilitat en el sistema de pensions? Pot esdevenir una càrrega insuportable? Com en qualsevol altra activitat, la viabilitat financera d'un sistema de pensions depèn del fet que es generin ingressos suficients per a finançar les despeses. Per tant, el primer que cal aclarir és si es generen ingressos suficients.

Un raonament molt simple permet aclarir que la naturalesa del problema no és tècnica, sinó política. Tots els informes "tècnics" fan projeccions a llarg termini de les magnituds econòmiques i en tots els casos es conclou que el PIB augmentarà, i no només en termes absoluts, sinó en termes per capita. Però si la renda per persona en el futur és més gran, com s'explica que les pensions futures hagin de ser més petites? És evident que si la societat genera més recursos per

a tothom, no hi ha cap raó tècnica per la qual les pensions no puguin ser més grans. Per tant, si la renda per càpita augmenta i les pensions no, el que estarà passant és que la distribució dels ingressos serà molt més desigual i estarà molt més concentrada que ara. Per tant, quan els informes diuen que s'ha de rebaixar la pensió, el que en realitat estan dient és que en el futur ha d'augmentar més la desigualtat, ha d'empitjorar encara més una distribució de la renda que ara mateix ja és massa desigual. Per tant, no estem davant d'un problema tècnic, de manca de recursos, sinó polític, de mala distribució dels ingressos.

La viabilitat del sistema de pensions depèn, doncs, de la capacitat de l'economia per generar recursos i de la capacitat del sector públic per redistribuir una part suficient d'aquests recursos cap als qui ja no produeixen per raons de salut o d'edat. El mecanisme per garantir aquests ingressos dels jubilats pot ser molt variat: impostos, cotitzacions socials, fons d'inversió públics, participacions en la propietat de les empreses, etc. Qui ha dit que les pensions només es puguin finançar amb cotitzacions? Igual que la sanitat es paga amb el conjunt d'ingressos públics, també es poden finançar així les pensions. L'únic que és segur és que un mecanisme de pensions general ha de ser públic i no pot deixar-se en mans privades, per la

senzilla raó que en quedaria exclosa una gran part de la població, la de menys recursos.

La viabilitat del sistema de pensions passa, doncs, per una economia dinàmica, que genera prou llocs de treball, amb salaris dignes, amb un sistema fiscal just i redistributiu, amb serveis públics que funcionin, amb empreses competitives per la seva alta productivitat i no pel seu poder de retallar salaris. Tot plegat, és justament el contrari de l'estratègia econòmica de l'actual govern i de molts dels anteriors.

Com afecta l'envelliment demogràfic a les pensions? El fet que la gent visqui més anys i tingui menys fills és el resultat de la millora general del nivell de vida i no és una amenaça, sinó un triomf social. Però en viure més i tenir menys fills, la societat "s'envelleix", és a dir, augmenta la proporció de gent gran en el total de la població. D'aquí que molts informes "tècnics" conclouin que no es podran pagar les pensions perquè hi haurà pocs treballadors per a tants pensionistes. Però aquesta conclusió és falsa, per dues raons. La primera, que la demografia pot presentar sorpreses en períodes molt curts de temps. Per exemple, ningú no va preveure que entre 1997 i 2007 arribarien set milions de persones a Espanya, la gran majoria en edat de treballar. Com podem fiar-nos de les projeccions per al 2050? En segon lloc, és fals que l'envelliment amenaci les pensions, perquè allò important no és quants pensionistes hi ha per treballador, sinó quants recursos genera la societat³. En conclusió, doncs, si la societat és capaç de generar producció suficient, les pensions són perfectament viables i només caldrà anar adaptant els mecanismes de redistribució per tal que garanteixin la suficiència d'ingressos del sistema.

El requisit que s'ha de complir per poder generar prou recursos en una societat que "enve-

L'augment de la productivitat requereix de forma indispensable el compromís actiu del treballador, compromís que només es pot assolir amb salaris elevats, continuïtat en la feina, formació en el si de l'empresa, perspectives de millora futures i dignitat laboral."

lleix" és que la productivitat augmenti prou depressa. Si la productivitat creix prou, la renda per capita augmentarà i les pensions també podran augmentar. La feina dels governs, doncs, serà la d'ajudar al màxim al creixement de la productivitat (educació, recerca, serveis públics, serveis socials, infraestructures) i anar adaptant els mecanismes de transferència d'ingressos cap els jubilats, en una societat on tothom podrà estar millorant el seu nivell de vida. En el curt termini, poden haver-hi dificultats importants quan hi ha taxes d'atur tan elevades com en l'actualitat. D'aquí la necessitat de polítiques d'intervenció molt activa del sector públic per a generar llocs de treball com a primera mesura per a fer viables les pensions.

El problema de la viabilitat de les pensions és, per tant, de caire politicosocial, no tècnic. En un moment històric de revifament del capitalisme més depredador, d'hegemonia política neoliberal i de retrocés dels drets socials és molt difícil d'imposar una política d'intervenció activa i de redistribució que va en un sentit totalment contrari. L'actuació pública en àrees estratègiques com l'educació, la recerca o la sanitat genera beneficis socials molt importants a mitjà i llarg termini, però a curt termini xoca amb els interessos privats. Una fiscalitat justa i suficient és indispensable per a l'existència d'un sector públic eficient que empenyi la productivitat de l'economia i, per tant, permeti salaris i beneficis molt més grans en el futur, però les empreses prefereixen abaixades d'impostos per guanyar més a curt termini. L'augment de la productivitat requereix de forma indispensable el compromís actiu del treballador, compromís que només es pot assolir amb salaris elevats, continuïtat a la feina, formació en el si de l'empresa, perspectives de millora futures i dignitat laboral. Però les empreses pre-

fereixen pagar poc, llibertat d'acomiadament i no haver de fer cap formació, ja que així augmenten els beneficis immediats.

És evident, doncs, que la necessitat col·lectiva de millorar el sistema productiu requereix polítiques fiscals, laborals, educatives i socials que van en sentit contrari dels interessos a curt termini de les empreses. Els governs han cedit a la pressió del capital i, en nom de la globalització i la competència, estan decidits a retallar salaris i drets socials, abaixar pensions, privatitzar els serveis públics, traslladar la pressió fiscal cap als salaris, desregular l'activitat econòmica i financera... en definitiva, retornar a una societat molt més desigual i inestable, en la qual les pensions seran molt més insegures. En conclusió, el principal perill del sistema de les pensions no és l'envelliment o el mal disseny del sistema, sinó una realitat sociopolítica adversa en la qual els interessos d'una part de la societat s'imposen als de la gran majoria de la població •

- 1 El paper del Fons de Reserva és el d'acumular els fons sobrants en etapes d'expansió econòmica i demogràfica per utilitzar-los en etapes de crisi i de canvi demogràfic. Atès que aquests fons s'acumulen amb deute públic (l'actiu més segur), el resultat final per al conjunt de les finances públiques és el mateix que si es fa una bona gestió del deute públic i no hi ha cap Fons de Reserva.
- 2 La relació entre pensió i darrer salari s'anomena la ràtio de substitució de la pensió.
- 3 Si tot ho fan els robots i no queden treballadors per cotitzar, els pensionistes es moriran de fam? Les institucions socials i la política tenen la seva raó de ser justament per garantir que tots els humans tinguin dret a viure i, per tant, tinguin dret a una part del producte generat, encara que tota la producció estigui automatitzada.

FAL·LÀCIES SOBRE PENSIONS

Els estudis assenyalen que les pensions públiques no són viables a llarg termini

Aquesta idea ha anat calant en l'opinió pública, a causa de la reiteració de missatges esbiaixats i catastrofistes de la demografia. Però en cap cas se sustenta quan repassem l'evidència empírica dels estudis realitzats al nostre país. Finançats majoritàriament per entitats financeres, es van equivocar estrepitosament en la dècada dels 90 i a començaments del 2000.

A mitjans de la dècada dels 90, en un context també de crisi econòmica, van estimar una població total el 2010 de 39 a 41 milions d'habitants, una dada molt allunyada dels 47 milions reals. També van projectar a la baixa la població de 15 a 64 anys el 2010, de 26 a 27 milions d'habitants, quan en realitat ens trobem amb 32 milions. El més alarmant és que van pronosticar la fallida de la seguretat social estimant dèficit el 2000 (de -0,42 a -1,61 del PIB), el 2005 (de -0,75 a -1,80 del PIB) i el 2010 (de -0,99 a -2,15 del PIB), quan realment va existir superàvit.

Malgrat els errors anteriors, a causa de la insistència de missatges alarmistes a través dels mitjans de comunicació, s'ha creat un imaginari col·lectiu de col·lapse financer de les pensions en el futur. En aquest escenari, la contractació de fons de pensions privats va augmentar de 37.860 milions d'euros el 2000 a 84.757 el 2010¹.

Quan es jubili la generació del *baby boom*, el sistema de pensions es col·lapsarà financerament

Aquesta afirmació intenta fonamentar-se en estudis com els anteriors i els realitzats per institucions internacionals, com el Banc Mundial, l'OCDE o la Comissió Europea. Els estudis sobre la viabilitat de les pensions, als dos costats de l'Atlàntic, tenen moltes limitacions metodolò-

giques². Per una part, no solen esmentar altres estudis que mostren que els sistemes de pensions sí que són viables a llarg termini. D'altra banda, sobredimensionen les variables demogràfiques i subestimen les variables econòmiques, la qual cosa resulta curiosa, ja que aquests estudis els realitzen economistes. A més, no aprofundeixen en la interrelació de l'evolució de la riquesa i la demografia, tant en el passat com en el futur.

La riquesa (PIB) generada als països desenvolupats ha compensant augments de la despesa en pensions en el passat i permetrà finançar les pensions d'un nombre major de jubilats en el futur. El 1975 invertíem el 4,3% del PIB en pensions i el 2010 un 10,7%. Paral·lelament, el nombre de pensionistes va augmentar de 3.404.137 el 1975 a 7.948.463 el 2010. No solament invertim actualment molt més que el 1975 en pensions, sinó que a més, destinem més recursos a altres polítiques públiques, com educació (va augmentar de l'1,8% del PIB el 1975 al 4,2% el 2010) sanitat, I+D o infraestructures. La clau està en la capacitat de generar riquesa d'Espanya: el PIB es va incrementar de 80.589 milions d'euros el 1975 a 1.045.620 el 2010.

La riquesa és important, però també el ritme de creixement de l'economia quan augmenta la despesa en pensions. El nombre de pensions va augmentar de 7.555.230 el 1999 a 8.227.243 el 2006. Tanmateix, va suposar una menor despesa: el 1999 invertíem el 9,6% del PIB en pensions, mentre que el 2006 el 8,9%. Aquesta evolució va consistir que el creixement de l'economia va ser de més intensitat que l'increment del nombre de pensions.

Segons l'informe "Envel·liment 2012" de la Comissió Europea, que ha orientat la reforma del govern de Mariano Rajoy del nostre sistema de pensions, Espanya hauria d'invertir un 13,7%

Luis Recuenco. Professor de Ciències Polítiques a la Universitat Pompeu Fabra. Doctor en Ciències Polítiques i Socials per la mateixa Universitat, amb la tesi "Couples' Decisions and Retirement Age in Europe. A comparative study of three traditions of the Welfare State". Màster en Polítiques Públiques i Socials per la UPF, Màster en Direcció en Màrqueting per ESADE i Llicenciat en Sociologia per la Universitat de Barcelona. Línies d'investigació: desigualtat, viabilitat de les pensions a Espanya, decisions i edat de jubilació de les parelles a Europa, polítiques econòmiques i socials que permeten compatibilitzar la competitivitat econòmica i el benestar social de la població en la UE-15.
luisrecuenco.com

del PIB en pensions el 2060. Aquesta despesa és inferior al que inverteixen avui altres veïns europeus com França (14,6%) Itàlia (15,3%) Àustria (14,1) o la UE-16 (13,4%). La diferència és que Espanya s'haurà d'enfrontar a aquesta despesa d'aquí a 50 anys, sent molt més rica que aquests països en l'actualitat, ja que el PIB s'haurà com a mínim duplicat. Si els sistemes de pensions d'aquests països no han col·lapsat, la probabilitat que el nostre sistema faci fallida serà fins i tot molt menor.

Cal reformar el sistema de pensions per assegurar la seva viabilitat a mitjà i llarg termini

Aquesta afirmació no és correcta per tres motius. En primer lloc, podem millorar la viabilitat o bé reduint les despeses (pensions), com la Reforma del govern de Mariano Rajoy, o bé incrementant els ingressos. En segon lloc, la despesa en el futur serà assumible per l'Estat, tal com hem vist anteriorment. En tercer lloc, Espanya disposa de molt marge, més que altres països europeus³, per augmentar els ingressos del sistema

desenvolupant l'Estat del Benestar i millorant el mercat laboral. L'envelliment de la població se sol percebre com un problema, però és una gran oportunitat per generar molts llocs de treball, en serveis d'atenció a la dependència de les persones grans.

També és imprescindible desenvolupar la política estrella de la viabilitat de les pensions: les escoles públiques d'infants de 0 a 3 anys. Els retorns econòmics a curt, mitjà i llarg termini serien molt importants segons l'evidència internacional, especialment dels països del nord d'Europa. A curt termini, creariem molts de llocs de treball directes i indirectes al sector serveis, especialment de dones. A mitjà termini, en facilitar la conciliació laboral i familiar de les dones augmentariem la natalitat. A llarg termini, quan millorem el desenvolupament cognitiu i les habilitats dels nens, directament estem potenciant el capital humà. Conseqüentment, afavorim l'augment de la productivitat, augmentant els salaris, i d'aquesta forma les bases de cotització de la seguretat social s'amplien, millorant la viabilitat de les pensions.

El sistema de pensions és un reflex del mercat laboral actual. Si tenim un mercat laboral precari, amb trajectòries laborals discontinües, pocs cotitzants a causa d'unes taxes d'atur molt elevades i un salari mínim molt reduït, la conseqüència de tot això és que les bases de cotització són molt reduïdes i també els ingressos del sistema. A mitjà i llarg termini, si convergim amb els nostres veïns europeus respecte a aquestes variables, augmentaran les bases de cotització, els ingressos i la viabilitat del sistema.

El que hi ha darrere de l'actual Reforma del govern de Mariano Rajoy és una intenció molt clara de privatitzar el sistema de pensions, l'origen del qual el trobem a mitjans dels 90, quan es va publicar l'informe *Adverting the Old Age crisi*⁴ del Banc Mundial. Si es redueixen les pensions públiques, els ciutadans (els que puguin) es veuran obligats a complementar-les amb plans de pensions privats. Aquest és l'objectiu de la Reforma del govern de Mariano Rajoy.

La taxa de dependència mostra que en el futur hi haurà molts pensionistes i molt pocs actius per finançar les pensions

La taxa de dependència és una variable que influeix en la viabilitat del sistema de pensions, però explica la meitat de la història. Un dels errors més importants dels estudis finançats per entitats financeres és assumir una caiguda espectacular de la població activa en el futur. Una disminució tan rellevant faria perillar no només les pensions, sinó que provocaria un crac econòmic. Els supòsits i estimacions catastrofistes sobre l'evolució dels actius contradiuen tota lògica sobre l'evolució històrica del capitalisme als països més desenvolupats. Potser els autors d'aquests estudis tinguin en ment que els empresaris posaran anuncis en la premsa oferint llocs de treball i, com ningú no es presentarà perquè no hi haurà treballadors, acabaran tancant les fàbriques⁵. A Europa, durant el segle XX, després de la Segona Guerra Mundial, únicament Alemanya va haver d'enfrontar una caiguda tan important de la població activa, que finalment va poder gestionar satisfactòriament amb l'entrada d'immigrants.

L'informe "Envelliment 2012" de la Comissió Europea estima per al nostre país uns fluxos anuals de més de 200.000 immigrants fins al 2060. D'altra banda, si som rigorosos, quan analitzem la taxa de dependència i la inversió en pensions en el futur, és necessari tenir present que la despesa en educació i altres despeses destinades a nens i adolescents es reduirà. Les taxes de dependència, tan utilitzades per crear alarma social, no consideren aquesta realitat.

Recentment ha aparegut un estudi que qüestiona les taxes de dependència, titulat *Population ageing: the timebomb that isn't*?⁶ Assenyala que les taxes de dependència no tenen en compte

“ Si es redueixen les pensions públiques, els ciutadans (els que puguin) es veuran obligats a complementar-les amb plans de pensions privats. Aquest és l'objectiu de la Reforma del govern de Mariano Rajoy.”

les millores físiques de les persones grans. En augmentar l'esperança de vida, els grans són més joves i saludables. A més, a causa de l'atur hi ha més persones dependents en edat de treballar que persones grans que no participen al mercat laboral. Per això els autors proposen una taxa de dependència, que denominen “taxa real de les persones grans”, que considera el nombre de ciutadans amb una esperança de vida residual de fins a 15 anys i el divideixen pel nombre de persones que actualment treballen, independentment del grup d'edat.

L'increment del nombre de persones majors de 65 anys col·lapsarà financerament el sistema de pensions

Aquesta és una afirmació que es realitza freqüentment per crear alarma social, des d'una visió catastrofista de les pensions. Una altra vegada, és necessari analitzar l'evolució de la demografia i la riquesa. Pensem en termes de quan la meua generació, la del baby boom, era dependent. Van poder alimentar-nos, vestir-nos i educar-nos i paral·lelament el PIB va augmentar de 26.147 el 1959 a 401.686 milions d'euros el 1990. ¿Com no podem finançar les pensions de la meua generació, quan l'economia s'haurà quadruplicat o quintuplicat des de 1990?

A través dels mitjans de comunicació, constantment ens adverteixen, des d'una visió apocalíptica de la demografia, que el nombre de persones majors de 65 anys augmentarà espectacularment, tot col·lapsant el sistema. De 8.221.047 el 2012 a 11.450.819 el 2031 o 15.325.273 el 2049. Però si analitzem aquest increment amb perspectiva històrica, verifiquem una ràtio similar de 1991 a 2012: va augmentar de 5.370.252 a 8.221.047. On és el problema?

Hi ha en l'actualitat una revolució científica en el camp de la biotecnologia aplicada a l'envelliment de la població. És probable que aquests avenços permetin a les persones grans qualificades treballar més anys (en menor mesura les menys qualificades, ja que la seva esperança de vida és menor), sempre que el mercat laboral pugui generar llocs de treball per a aquest grup poblacional. Nous sectors econòmics centrats en l'envelliment actiu ja estan creant molts llocs de treball, i és molt factible que continuïn augmentant en el futur.

La jubilació de la generació del baby boom crearà un dèficit en el sistema de pensions que l'Estat no podrà afrontar

Si existís dèficit en el futur, es podria finançar amb altres impostos, com passa en altres països. És possible, si considerem que la pressió fiscal a Espanya és 8 punts percentuals inferior a la mitjana de la UE-15, països amb una riquesa similar a la nostra. A gairebé cap país del nostre entorn europeu les pensions de repartiment no es financen exclusivament amb cotitzacions. A Dinamarca, la pensió bàsica es finança amb impostos, i el mateix succeeix a Finlàndia amb les pensions de viduïtat. A Bèlgica es pot utilitzar l'IVA per finançar les pensions. I en la majoria de països, el govern finança les pensions assistencials i qualsevol dèficit del sistema mitjançant impostos.

Per tant, la idea que defensen molts economistes, que col·laboren amb entitats financeres (finançant els seus estudis sobre pensions) que les pensions s'han de finançar exclusivament amb cotitzacions, mai no s'ha complert en el passat, ni a Espanya ni en la majoria de països de la UE-15.

L'argument sobre la influència de l'envelliment de la població en les pensions públiques també pot aplicar-se a les pensions privades.”

D22

NOUS HORIZONS 206 | 2014

Els sistemes privats són la millor opció a l'envelliment de la població

Els plans de capitalització individual o sistemes privats de pensions no són immunes a l'envelliment de la població. Amb un sistema privat de pensions, cada treballador posseeix els seus propis actius, que va acumulant al llarg del seu cicle de vida laboral, i d'aquesta forma pot obtenir una pensió quan es jubili. El que acumulen aquests treballadors no són béns, sinó actius que tenen un valor de mercat. Els treballadors, en jubilar-se, venen els seus actius. Imaginem que una part important de la generació del *baby boom* contracta plans de pensions privats. Quan aquesta generació es jubili, vendrà els actius. En aquest escenari, l'oferta d'actius superaria àmpliament la demanda. Conseqüentment, es reduiria la rendibilitat dels plans de pensions privats i la pensió disponible dels jubilats. Segons les estimacions de Merrill Lynch, això succeirà a partir de 2025 als EUA. A aquest fenomen de caiguda de la rendibilitat produïda per l'envelliment de la població se'l denomina “efecte desglaç”.

Però existeix un altre problema afegit. La disminució de la rendibilitat dels actius dels jubilats pot produir-se sense que aquests redueixin la seva demanda. Brooks⁷ assenyala que quan els treballadors s'aproximen a la jubilació substitueixen actius de renda variable (accions) per actius més segurs de renda fixa (obligacions, deute públic). Això provocaria que quan una generació gran, com la del *baby boom* (en relació amb els actius) es jubili, també disminuiria la rendibilitat i el valor dels actius. És a dir, es reduirien les pensions. L'argument sobre la influència de l'envelliment de la població en les pensions públiques també pot aplicar-se a les pensions privades

Els sistemes privats ofereixen una rendibilitat elevada

Els mateixos directius d'entitats financeres que ofereixen plans de pensions privats reconeixen que la rendibilitat és molt reduïda. Luis Sanz de Jáuregui, director de Vida, Estalvi i Pensions d'Axa, assenyalava en *La Vanguardia* el següent: “És decebedor que els plans ni tan sols no hagin aconseguit batre a la inflació, que hauria de ser un dels seus objectius”⁸.

En el mateix sentit, Pablo Fernández, professor de Direcció Financera a IESE, un dels investigadors que més ha estudiat l'evolució dels rendiments dels fons de pensions al nostre país, mostra que la rendibilitat ha estat un desastre. En un estudi⁹ en el qual investiga, juntament amb altres investigadors, l'evolució de 532 fons de pensions amb deu anys d'història, des de 2001 a 2011, apunta que “pocs gestors es mereixen les comissions que cobren”.

Durant els últims deu anys, dels 532 fons analitzats el 95% va obtenir una rendibilitat inferior a la inflació. Així mateix, el 99,6% va aconseguir una rendibilitat inferior a la dels bons de l'Estat a 10 anys. Dels 532 fons, 191 van tenir una rendibilitat mitjana negativa i només 27 van superar la inflació mitjana (del 2,8%).

Per si això no fos suficient, juntament a les elevades comissions, al risc de les fluctuacions dels mercats financers i a la reduïda rendibilitat també cal tenir present que quan els individus es jubilen, els fons de pensions privats no actualitzen la inflació. La conseqüència és una pèrdua de poder adquisitiu dels jubilats que contracten aquest tipus de productes al llarg del temps •

-
- 1 Navarro, V. y Torres, J. 2013. *Lo que debes saber para que no te roben la pensión*. Barcelona, Espasa.
 - 2 Baker, D. and Weisbrot, M. 1999. *Social Security. The Phony Crisis*. Chicago, The University of Chicago Press.
 - 3 Recuenco, L. y Callao, A. 2011. "Las pensiones en España: políticas para mejorar su viabilidad". En: Fernández, B., *Por un sistema de pensiones públicas sostenible*. Barcelona, Fundació Rafael Campalans.
 - 4 World Bank, 1994. *Adverting the Old Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth*. New York, Oxford University Press.
 - 5 Zubiri, I. 2003. *El futuro del sistema de pensiones en España*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales.
 - 6 Spijker, J. and Macinnes, J. 2013. *Population ageing: the timebomb that isn't?* British Medical Journal, 347:f6598.
 - 7 Brooks, R. 2000. *What Will Happen to Financial Markets When the Baby Boomers Retire?* IMF Working Paper WP/00/18.
 - 8 *La Vanguardia*, 2009. "La caída de la rentabilidad ahuyenta el ahorro de los planes de pensiones privados". 16-03-2009.
 - 9 Fernández, P., Aguirreamalloa, J. y Corres, L., 2012. *Rentabilidad de los fondos de pensiones en España. 2001-2011*. IESE, Documento de Investigación, DI-947, Febrero 2012.

LES GREUS CONSEQÜÈNCIES PER A LES PERSONES TREBALLADORES
DE LA REFORMA DE LES PENSIONS PÚBLIQUES QUE PROPOSA EL PARTIT POPULAR

LA REFORMA DE LES PENSIONS PÚBLIQUES: UN CANVI DE MODEL SOCIAL

D24

“Per suposat que hi ha lluita de classes, i els rics l'estem guanyant”.

WARREN BUFFET¹

El passat 20 de novembre de 2013, era aprovat per la Comissió d'Ocupació del Congrés dels Diputats el projecte de llei de reforma de les pensions que defensa en solitari el Partit Popular, en un "exercici absolutista" d'aquest partit, tal com va denunciar el Diputat d'ICV-EUiA Joan Coscubiela en el debat parlamentari.

Aquesta reforma de les prestacions de jubilació de la Seguretat Social cal analitzar-la dins del canvi de paradigma que provoca la ruptura del pacte social a Europa, amb la fi de l'anomenat "model social europeu", considerat com "una visió de la societat que combina el creixement econòmic sostenible amb més i millors condicions de vida i de treball"² i que s'ha desenvolupat des dels anys 50 fins els nostres dies. Estem vivint un canvi de paradigma, amb un nou model dominat pels postulats neoliberals, amb una reducció dràstica de les prestacions socials, a través de les quals els Estats han exercit l'acció protectora a les persones i han redistribuït les rendes, afavorint la cohesió social i la reducció de les desigualtats.

“**La reforma de les pensions que proposa el PP representa un canvi de paradigma, amb una reducció dràstica de les prestacions socials, a través de les quals els Estats han exercit l'acció protectora a les persones i han redistribuït les rendes, afavorint la cohesió social i la reducció de les desigualtats.**”

Difícilment podem comprendre l'abast d'aquesta reforma de les pensions i el que suposa per als treballadors i les treballadores sense posar-la en relació amb altres reformes i amb la política de retallades que s'ha aplicat al nostre país i a altres països europeus. La reforma de les pensions que proposa el PP, imposada gràcies a la seva majoria absoluta, és quelcom més que la modificació de l'article 48 de la Llei General de la Seguretat Social³ i la introducció de l'anomenat "Factor de Sostenibilitat de la pensió de jubilació" aprovades per la Comissió d'Ocupació i Seguretat Social del Congrés dels Diputats el passat 20 de novembre de 2013⁴ i remesa al Senat per continuar la seva tramitació parlamentària.

Per comprendre la veritable dimensió d'aquesta reforma de les pensions, defensada en solitari pel Partit Popular, cal posar-la en relació amb la Reforma Laboral⁵, aprovada definitivament pel Congrés dels Diputats el 28 de juny de 2012 amb els vots de PP, CiU, UPN i FAC, i amb els vots en contra d'Izquierda Plural, PSOE, PNV i UPyD.

El canvi en les regles de joc per a les persones assalariades a Espanya que ha suposat la reforma laboral, amb importants modificacions en qüestions com la indemnització per acomiadament, la duració del contracte de treball, la modificació substancial de les condicions de treball i la negociació col·lectiva, ha tingut conseqüències en aspectes com l'atur, la precarietat i l'abaixada de salaris, factors determinants en la pèrdua d'ingressos del sistema de Seguretat Social espanyol.

La crisi econòmica i la recepta fracassada de l'austeritat, imposada pels països del nord d'Europa i executada amb obediència cega pels governs del PP i CiU, tant a Espanya com a Catalunya, ha comportat un creixement desorbitat de la taxa d'atur.

Jordi Giménez (Barcelona, 1955). Va estudiar a l'Escola Universitària del Professorat (UAB) i Sociologia a l'ICESB, i es va especialitzar en Responsabilitat Civil a l'Escola Professional d'Assegurances. Actualment és responsable de l'Àrea de Previsió Social Complementària de CCOO de Catalunya. Anteriorment va ser secretari general de la Federació Estatal d'Assegurances de CCOO, membre del Comitè Confederal de CSCCOO, del Consell de la CONC i de la Junta Consultiva de Seguros del Ministerio de Economía y Hacienda, i formà part de la Xarxa de Sindicalistes d'ICV. jgimenez@sindicat.ccoo.cat

TAULA 1

D25

Taxa d'activitat, atur i ocupació (per any i trimestre)

	2013, 2n	2012, 4rt	2011, 4rt	2010, 4rt	2009, 4rt	2008, 4rt	2007, 4rt	2006, 4rt
Taxa d'atur	26,26% -0,90%	26,02% 1,00%	22,85% 1,33%	20,33% 0,54%	18,83% 0,90%	13,91% 2,58%	8,60% 0,57%	8,30% 0,15%
Taxa d'ocupació	43,91% 0,44%	44,24% -0,84%	46,24% -0,93%	47,80% -0,39%	48,50% -0,59%	51,77% -1,39%	54,03% -0,33%	53,72% 0,04%
Taxa d'activitat	59,54% -0,14%	59,80% -0,32%	59,94% -0,17%	59,99% -0,09%	59,76% -0,05%	60,13% 0,18%	59,12% 0,02%	58,58% 0,14%

Font: EPA. Elaboració pròpia⁶.

Del resum del quadre anterior, obtenim les dades sobre l'evolució de la taxa d'atur, d'ocupació i d'activitat en el període que va del 3r trimestre del 2006 al 2n trimestre del 2013. És a dir, del període anterior a la crisi econòmica fins el final del primer semestre d'enguany. Les dades revelen el fracàs que ha suposat la Reforma Laboral en l'objectiu de creació d'ocupació i de frenar la destrucció de llocs de treball.

TAULA 2

Variació 3r trimestre 2006 - 2n trimestre 2013

Taxa d'atur	18,11%
Taxa d'ocupació	-9,77%
Taxa d'activitat	1,10%

Font: Estudi 2632-CIS. Elaboració pròpia⁷.

La destrucció massiva de llocs de treball ha comportat un increment insostenible de l'atur i una pèrdua de cotitzants a la Seguretat Social que agreuja els problemes de sostenibilitat del sistema. Així ho recullen les dades de la Seguretat Social sobre Cotització total del Règim General de la Seguretat Social⁸.

TAULA 3

Cotització total al Règim General de la Seguretat Social⁹

	Acumulat 2007-2011
Variació afiliats	-2.104.1920
Variació ingressos	-12.098.472.251,05€

Des de l'inici de la crisi econòmica s'ha produït un desenvolupament significatiu de la precarietat del mercat de treball. La Reforma Laboral, lluny de corregir la situació, no ha fet més que agreujar-la. Les dades de l'INE posen en evidència la transformació massiva de contractes a temps complert en contractes a temps parcial durant el període que va del 2008, any d'inici de la crisi econòmica, a desembre del 2012, primer any d'aplicació de la Reforma Laboral, amb una reducció del 6,41% dels contractes a jornada complerta en front d'un increment del 1,30% dels contractes de jornada parcial, pel que fa als contractes indefinits^o.

TAULA 4

Contractació a jornada completa i a jornada parcial

Data	Contractes indefinits				Contractes temporals			
	j. completa	variació	j. parcial	variació	j. completa	variació	j.parcial	variació
31.12.01	6.513.133		645.950		3.300.126		982.705	
31.12.02	6.737.254	3,44%	776.132	20,15%	3.317.863	0,54%	1.011.368	2,92%
31.12.03	6.922.450	2,75%	878.124	13,14%	3.345.559	0,83%	1.048.235	3,65%
31.12.04	7.152.828	3,33%	961.220	9,46%	3.515.155	5,07%	1.105.476	5,46%
31.12.05	7.366.496	2,99%	1.049.810	9,22%	3.855.577	9,68%	1.222.127	10,55%
31.12.06	7.948.716	7,90%	1.237.281	17,86%	3.758.273	-2,52%	1.190.594	-2,58%
31.12.07	8.244.095	3,72%	1.326.765	7,23%	3.729.092	-0,78%	1.226.014	2,97%
31.12.08	8.259.028	0,18%	1.376.479	3,75%	2.902.465	-22,17%	1.165.817	-4,91%
31.12.09	7.984.897	-3,32%	1.427.182	3,68%	2.531.133	-12,79%	1.198.201	2,78%
31.12.10	7.884.969	-1,25%	1.483.508	3,95%	2.418.492	-4,45%	1.248.761	4,22%
31.12.11	7.708.049	-2,24%	1.500.098	1,12%	2.171.636	-10,21%	1.272.319	1,89%
31.12.12	7.214.095	-6,41%	1.519.568	1,30%	1.829.470	-15,76%	1.310.521	3,00%
Acumulat 2008-12		-13,04%		13,79%		-65,37%		6,98%

En el mateix període del 2008 al 2012, observem com hi ha una reducció en els contractes temporals a jornada complerta en un 65,37% i un increment del 6,98% d'aquests a temps parcial. La relació de totes aquestes dades ens porta a constatar l'estreta relació entre precarietat laboral i destrucció d'ocupació.

La precarietat del mercat de treball té uns efectes extremadament greus per a les persones que la pateixen, especialment rellevant en el cas dels joves i les dones; però també els té en el dèficit del sistema públic de la Seguretat Social, com a conseqüència de la reducció d'ingressos que aquest increment de la precarietat implica en termes de cotització.

A més a més, cal afegir les situacions de frau derivades de la formalització de contractes a temps parcial de treballadors i treballadores que en realitat tenen un vincle laboral a temps complet o que realitzen hores extraordinàries no remunerades i, per tant, que no es cotitzen a la Seguretat Social, agreujant encara més el problema d'ingressos del sistema.

Segons s'extreu de les dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA) del tercer trimestre del 2013, les empreses s'estalvien 65.507 llocs de treball a temps complet amb les hores extres que no remuneren als seus empleats i que s'eleva a 2,5 milions per setmana, la xifra més alta des del 2008 i que suposa un increment de l'11,4% en comparació amb 2012¹¹. Es constata el fracàs de la Reforma Laboral i que la seva aprovació no cercava combatre l'atur, ni frenar la precarietat ni modernitzar la negociació col·lectiva. Ha estat un factor de precarietat, de descomposició del mercat de treball i de facilitar la arbitrarietat patronal i el retrocés de les condicions de treball dels assalariats.

TAULA 5

Percentatge de treballadors en funció del seu guany salarial respecte SMI. Valors en %.								
Total	2008	2009	variació anual	2010	variació anual	2011	variació anual	variació 2008-2011
De 0 a 1 SMI	8,86	10,02	1,16	10,46	0,44	11,3	0,84	2,44
De 1 a 2 SMI	34,4	34,19	-0,21	33,9	-0,29	33,16	-0,74	-1,24
De 2 a 3 SMI	28,31	27,42	-0,89	27,4	-0,02	27,17	-0,23	-1,14
De 3 a 4 SMI	13,33	13,1	-0,23	13,32	0,22	13,6	0,28	0,27
De 4 a 5 SMI	7,37	7,73	0,36	7,11	-0,62	7,4	0,29	0,03
De 5 a 6 SMI	3,37	3,4	0,03	3,32	-0,08	3,14	-0,18	-0,23
De 6 a 7 SMI	1,79	1,85	0,06	1,93	0,08	1,92	-0,01	0,13
De 7 a 8 SMI	1,16	1,15	-0,01	1,16	0,01	1,05	-0,11	-0,11
Més de 8 SMI	1,42	1,14	-0,28	1,39	0,25	1,25	-0,14	-0,17

Notes. SMI al 2008: 8.400 €. SMI al 2009: 8.736 €. SMI al 2010: 8.866,20 €. SMI al 2011: 8.979,60 €¹².

Les dades sobre l'evolució dels salaris a Espanya indiquen la important retallada de les retribucions salarials a Espanya i que comporta l'increment dels desequilibris pressupostaris de la Seguretat Social. La raó d'aquest desequilibri la trobem en el fet que, mentre l'evolució salarial és negativa, tal com hem vist, les prestacions de jubilació de la Seguretat Social han registrat una evolució positiva. La conseqüència és que les bases reguladores dels nous pensionistes que arriben en aquests moments al sistema són més altes que els salaris i les bases de cotització dels treballadors en actiu que les financen.

TAULA 6

Evolució de la prestació de jubilació per trams d'imports¹³

	2013			2012			2011	
Euros	pensions	% s/ total	% inc. anual	pensions	% s/total	% inc. anual	pensions	% s/ total
Fins a 150	81.302	1,505	-0,011	80.299	1,516	-0,002	78.990	1,518
De 150,01 a 250	53.733	0,995	-0,031	54.328	1,026	-0,029	54.871	1,055
De 250,01 a 300	55.942	1,035	-0,180	64.362	1,215	-0,146	70.812	1,361
De 300,01 a 350	104.802	1,940	-0,129	109.585	2,069	-0,129	114.379	2,198
De 350,01 a 400	194.319	3,597	-4,419	424.600	8,016	-0,195	427.255	8,211
De 400,01 a 450	314.293	5,817	4,130	89.379	1,687	0,030	86.251	1,658
De 450,01 a 500	67.993	1,258	-0,068	70.260	1,326	-0,080	73.158	1,406
De 500,01 a 550	83.889	1,553	-1,137	142.464	2,690	-0,503	166.101	3,192
De 550,01 a 600	902.367	16,702	-0,434	907.653	17,136	-0,636	924.733	17,772
De 600,01 a 645,29	462.203	8,555	0,454	429.097	8,101	0,176	412.349	7,925
De 645,30 a 700	142.637	2,640	-0,283	154.848	2,923	-0,313	168.380	3,236
De 700,01 a 800	587.201	10,868	0,095	570.648	10,773	0,279	546.044	10,494
De 800,01 a 900	220.631	4,084	-0,002	216.419	4,086	0,013	211.904	4,072
De 900,01 a 1.000	218.709	4,048	-0,055	217.316	4,103	-0,021	214.574	4,124
De 1.000,01 a 1.100	241.086	4,462	0,436	213.255	4,026	0,039	207.440	3,987
De 1.100,01 a 1.200	207.382	3,838	0,047	200.820	3,791	0,037	195.328	3,754
De 1.200,01 a 1.300	186.657	3,455	0,056	180.052	3,399	0,066	173.427	3,333
De 1.300,01 a 1.400	156.383	2,894	0,087	148.729	2,808	0,064	142.768	2,744
De 1.400,01 a 1.500	136.655	2,529	0,065	130.516	2,464	0,059	125.155	2,405
De 1.500,01 a 1.600	126.394	2,339	0,017	123.006	2,322	0,012	120.216	2,310
De 1.600,01 a 1.700	121.296	2,245	0,077	114.843	2,168	0,083	108.504	2,085
De 1.700,01 a 1.800	98.522	1,830	0,073	93.055	1,757	0,076	87.458	1,681
De 1.800,01 a 1.900	90.940	1,683	0,044	86.829	1,639	0,061	82.133	1,578
De 1.900,01 a 2.000	82.788	1,532	0,117	74.978	1,416	0,104	68.247	1,312
De 2.000,01 a 2.100	75.113	1,390	0,099	68.413	1,292	0,128	60.557	1,164
De 2.100,01 a 2.200	63.008	1,166	0,103	56.290	1,063	0,105	49.828	0,958
De 2.200,01 a 2.300	56.768	1,051	0,107	50.012	0,944	0,055	46.250	0,889
De 2.300,01 a 2.400	52.387	0,970	0,086	46.808	0,884	0,125	39.503	0,759
De 2.400,01 a 2.548,10	66.104	1,223	0,314	48.162	0,909	0,260	33.790	0,649
De 2.548,11 a 2.548,13	136.679	2,530	0,285	118.876	2,244	0,233	104.661	2,011
Més de 2.548,13	14.350	0,266	0,059	10.949	0,207	0,047	8.298	0,159
Tots els trams	5.402.863	100		5.296.851	100		5.203.364	100

Al “Programa Nacional de Reformas 2013”¹⁴, dins del programa d’actuació EUROPA 2020¹⁵, es recull que “en materia de Seguridad Social, se han iniciado ya las actuaciones para la regulación normativa del factor de sostenibilidad, con el objetivo de revisar los parámetros fundamentales del sistema de Seguridad Social, en función de la evolución de la esperanza de vida y otros factores demográficos y económicos.

Se ha designado un comité de expertos encargado de realizar un informe sobre el factor de sostenibilidad, que será remitido al Parlamento antes del 31 de mayo a efectos de que la Comisión del Pacto de Toledo pueda, entre junio y julio, elaborar las recomendaciones que deriven en la normativa reguladora del factor de sostenibilidad que se aprobará a lo largo de 2013.”

Però la qüestió és que no es tracta d’una reforma paramètrica, com diu el Govern del Partit Popular, similar a d’altres anteriors, ni per les formes ni pel seu contingut. En relació a les formes, perquè les anteriors han estat precedides pel consens parlamentari dins del Pacte de Toledo¹⁶ i del diàleg social, on també hi han participat els sindicats. En el contingut tampoc, perquè aquesta és una modificació substancial de las bases sobre les que s’ha desenvolupat el sistema públic de la Seguretat Social a Espanya, molt més enllà d’uns ajustos paramètrics orientats a garantir la necessària sostenibilitat del sistema públic de la Seguretat Social.

Aquesta és una modificació substancial per tres qüestions fonamentals:

1. A partir del 2014, s’elimina la referència a l’IPC per determinar la revalorització de les pensions.

2. A partir del 2019, s’introdueix un element d’“individualització”, en condicionar l’import inicial de la prestació de jubilació a l’esperança de vida.

3. Es produeix la ruptura del consens parlamentari en matèria de Seguretat Social, expressat en la creació i funcionament de la Comissió no permanent pel seguiment i avaluació dels Acords del Pacte de Toledo.

Precisament, l’eliminació de l’IPC com a referència per a la revalorització de les pensions no només suposa la modificació de la regulació establerta a l’article 48 de la Llei General de la Seguretat Social, Real Decret Legislatiu 1/1994, de 20 de juny; també era una de les quinze recomanacions contingudes al Pacte de Toledo¹⁷. La pèrdua de referència de l’IPC per a la revalorització de les pensions que comportarà la Ley reguladora del Factor de Sostenibilidad y del Índice de Revalorización del Sistema de Pensiones de la Seguridad Social significa la pèrdua de poder adquisitiu dels pensionistes, un segment de població extremadament vulnerable en no tenir capacitat per trobar vies alternatives d’ingressos que puguin compensar la reducció de renda disponible.

“ La pèrdua de referència de l’IPC per a la revalorització de les pensions significa la pèrdua de poder adquisitiu dels pensionistes, un segment de població extremadament vulnerable en no tenir capacitat per trobar vies alternatives d’ingressos que puguin compensar la reducció de renda disponible.”

GRÀFIC 1

Paràmetres per a la revalorització de les pensions

Font: elaboració pròpia.

En l'anterior diagrama es representen els diferents paràmetres que es tindran en compte per determinar la revalorització anual de les pensions¹⁸ a partir de l'any 2014. Per tant, a la inflació haurem d'afegir-li el creixement real dels ingressos del sistema, qüestió que va lligada al creixement econòmic i a la qualitat de l'ocupació i condicions salarials. També s'atendrà a l'evolució del nombre de pensionistes que, segons les dades demogràfiques espanyoles i la seva projecció¹⁹, té una perspectiva de creixement continuat fins l'any 2040, i també es prendrà en consideració l'efecte de substitució, és a dir, el diferencial entre les altes de nous pensionistes i les altes de nous cotitzants.

Prenent com referència les dades reals del creixement de l'economia espanyola, del creixement en el nombre de nous pensionistes i de la reducció de la taxa de substitució, podem afirmar

rotundament que la introducció del factor de revalorització anual de les pensions proposat pel PP en substitució de la referència a l'IPC comportarà una pèrdua tan greu de poder adquisitiu que la seva possible recuperació no seria possible fins passat més de 20 anys, sempre que en un futur es produís un hipotètic canvi en la situació econòmica i s'iniciés un període de creixement.

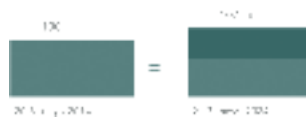
La introducció a partir de l'any 2019 del Factor de Sostenibilitat²⁰ per determinar la prestació inicial de jubilació de la Seguretat Social suposa el creixement de la seva esperança de vida, incorporant un clar element d'individualització en un sistema de finançament col·lectiu, basat en la solidaritat intergeneracional, i introduint el germen propi dels sistemes de capitalització a la Seguretat Social espanyola, que es basa en un sistema de repartiment.

TAULA 7

Variació PIB					
Any	2008	2009	2010 (P)	2011 (P)	2012 (A)
PIB a preus de mercat (milions €)	1.087.788	1.046.894	1.045.620	1.046.327	1.029.002
Variació interanual	3,29%	-3,76%	-0,12%	0,07%	-1,66%

Font: INE.

Creixement base reguladora: 50% de la mitjana del període 2001/2014

Font: elaboració pròpia.

Cal afegir que la formulació d'aquest Factor de Sostenibilitat és suficientment enrevessada i arbitrària com per poder afirmar que, a més a més, el nou model proposat i defensat en exclusiva pel PP és poc transparent i generarà incertesa als nous pensionistes en relació a la seva prestació inicial.

La reforma de les pensions públiques de la Seguretat Social que el PP imposa amb la utilització tirànica de la seva majoria absoluta tindrà uns efectes profundament perniciosos per a tota la població en general. Per a la gent gran, per als pensionistes, perquè significarà la pèrdua del poder adquisitiu de la seva pensió. Per a la gent en actiu, perquè veuran reduïda la seva futura pensió inicial de jubilació en introduir-se en el seu càlcul una esperança de vida més llarga. Pels joves, perquè la combinació de les reformes laboral i de les pensions públiques els hi nega tota esperança de tenir accés a una pensió de jubilació digna quan arribi al moment.

La precarietat laboral aboca els treballadors i les treballadores a una vida laboral irregular i plena de buits, els salaris baixos comporten unes bases de cotització baixes, l'atur significa àmplies llacunes de cotització i la possibilitat de ser expulsat abans d'hora del mercat laboral, amb conseqüències molt negatives per complir

tots els requisits per accedir a les prestacions contributives o per accedir-hi en unes condicions per obtenir una prestació digna.

La combinació de les reformes laboral i de les pensions produirà un efecte devastador en les condicions de vida de milions de treballadors i treballadores, perquè comportarà que amplis sectors de la classe treballadora seran pobres, tot i tenir un lloc de treball, i continuaran sent pobres quan es jubilin perquè la seva prestació pública serà baixa i sense haver pogut finançar-se cap sistema de previsió social complementària davant la nul·la capacitat d'estalvi derivada del seu baix salari, com ho indica l'evolució de la "Renta Nacional Disponible"²¹, i el Consell Econòmic i Social (CES)²² que denuncia la creixent desigualtat social.

El problema no són les pensions, és l'atur

Un atur que ha generat un importantíssim "exèrcit de reserva"²³ que és utilitzat com a principal excusa per retallar les condicions de vida i de treball de la classe obrera. Aquesta retallada dels drets laborals, que a Espanya té la màxima expressió en la Reforma Laboral aprovada amb els vots de PP i CiU, té la seva acció complementària en la política de retallades dels Governos Central (PP) i de Catalunya (CiU), que introdueixen profunds canvis en el model social, convertint en merca-

deria i, per tant, en objecte de negoci el que són drets de tots els ciutadans (sanitat, ensenyament i pensions), en benefici dels interessos privats i particulars d'una minoria.

El fals “conflicte intergeneracional” sobre el que volen basar les raons per introduir la seva reforma de pensions, com si el problema fos que les prestacions de la Seguretat Social estan en dificultat per culpa dels pensionistes o que les pensions estan en perill perquè la gent més jove té una esperança de vida més llarga, és un plantejament injust, fal·laç i extremadament perillós. És la mena de plantejament que va portar el ministre japonès de finances, Taro Aso, a manifestar, en una reunió del Consell Nacional per la reforma de la Seguretat Social: “Déu no vulgui que els forcin a viure quan volen morir. Jo em llevaria sentint-me terriblement malament si sabés que el meu tractament estava pagat pel Govern” •

- 1 Warren Edward Buffett (Omaha, 30 d'agost de 1930) està considerat com un dels més grans inversionistes dels EUA, anomenat "Oracle d'Omaha". Al 2013 ocupava el quart lloc a la llista Forbes dels homes més rics del món. El 15/8/2011 va publicar al *The New York Times* un article titulat "Stop Coddling the Super-Rich" (prou de mimar els superrics).
- 2 Definició de la CES/ETUC. <http://www.etuc.org/a/111>. En opinió del CES, el diàleg social, la negociació col·lectiva i la protecció dels treballadors són factors crucials en la promoció de la innovació, la productivitat i la competitivitat.
- 3 Reial Decret Legislatiu 1/1994, de 20 de juny, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei General de la Seguretat Social. "Artículo 48.- Revalorización. 1.1. Las pensiones de la Seguridad Social en su modalidad contributiva, incluido el importe de la pensión mínima, serán revalorizadas al comienzo de cada año, en función del correspondiente índice de precios al consumo previsto para dicho año".
- 4 BOCG. Congreso de los Diputados, serie A, núm. 69-4, de 25/11/2013. cve: BOCG-10-A-69-4, PROYECTO DE LEY REGULADORA DEL FACTOR DE SOSTENIBILIDAD Y DEL ÍNDICE DE REVALORIZACIÓN DEL SISTEMA DE PENSIONES DE LA SEGURIDAD SOCIAL, Capítols 1, 2 i 3.
- 5 Reial Decret Llei 3/2012, de 10 de febrer, de "medidas urgentes para la reforma del mercado laboral". BOE 36, d' 11 de febrer de 2012.
- 6 Enquesta de Població Activa (EPA). INE.
- 7 Quadre resum de l'evolució, en termes agregats, de les taxes d'atur, ocupació i activitat, a partir de les dades de l'EPA.
- 8 Secretaria d'Estat de la Seguretat Social. Direcció General d'Ordenació de la Seguretat Social. Pressupostos de la Seguretat Social 2013. Elaboració pròpia.
- 9 Secretaria d'Estat de la Seguretat Social. Direcció General d'Ordenació de la Seguretat Social. Pressupostos de la Seguretat Social 2013. Elaboració pròpia.
- 10 Font: INE. Estadístiques, pressupostos i estudis. Evolució afiliats últim dia del mes segons tipus de contracte. Règim General. Elaboració pròpia.
- 11 *Expansión* (24/11/24). Dades de l'INE, a partir de l'EPA, recollides per SERVIMEDIA.
- 12 Enquesta anual d'estructura salarial. Sèrie 2008-2011. Distribució salarial. Font: INE. Elaboració pròpia.
- 13 Font: INE (DATABASE). Elaboració pròpia.
- 14 PROGRAMA NACIONAL DE REFORMAS. REINO DE ESPAÑA. 2013. Pàgina 6. Programa Nacional de Reformas. Estratègia Europa 2020.
- 15 EUROPA 2020, "Una Estratègia per a un creixement intel·ligent, sostenible i integrador", comunicat de la Comissió Europea de 3 de març de 2010. Adoptada pel Consell Europeu de juny de 2010, constitueix el nou marc de referència per a la coordinació de les polítiques econòmiques i d'ocupació dels Estats membres de la UE.
- 16 Es denomina Pacte de Toledo a l'aprovació pel ple del Congrés dels Diputats d'Espanya, durant la sessió del 6 d'abril de 1995, del document prèviament aprovat per la Comissió de Pressupostos el dia 30 de març de 1995, referent a l'anàlisi dels problemes estructurals del sistema de seguretat social i de les principals reformes que s'hauran d'escometre".
- 17 La recomanació número 11 diu: "Manteniment del poder adquisitiu de les pensions".
- 18 Artículo 7. Modificación del texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social, aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/1994, de 20 de junio.
- 19 "Proyecciones de población a largo termini. 2012-2052. Población residente en España a 1 de gener per sexe, edat i any." Font: INE (DATABASE).
- 20 Ley reguladora del Factor de Sostenibilidad y del Índice de Revalorización del Sistema de Pensiones de la Seguridad Social. Article 3.
- 21 Renta nacional disponible: precios corrientes. Font: INE.
- 22 CES. INFORME 03|2013. DISTRIBUCIÓN DE LA RENTA EN ESPAÑA: DESIGUALDAD, CAMBIOS ESTRUCTURALES Y CICLOS
- 23 "El Capital. Crítica de la economía política". Karl Marx. Volum de mà d'obra que el procés de producció manté en desocupació per evitar la puja de salaris per sobre del nivell de subsistència. Fou considerat per Marx com a factor bàsic per a l'acompliment de la llei d'acumulació capitalista.
- 24 Taro Aso, 72 anys, ministre de finances del Japó, President de Partit Liberal Democràtic (PLD). Notícia recollida pel diari *The Guardian*, gener de 2013.

UNA BREU ANÀLISI DEL SISTEMA PÚBLIC DE PENSIONS: PASSAT, PRESENT I FUTUR

D34

“Una prova clau d’una societat justa és l’estàndard de vida de la gent gran, especialment la més pobre.”

BARR I PETER DIAMOND (2010)

La gènesi del sistema públic de pensions

Els actuals sistemes públics de pensions tenen una molt llarga trajectòria. Els seus orígens es troben en les acaballes del segle XIX, quan les lluites obreres i de les classes populars en demanda de millors condicions de vida canalitzaren la creació de mecanismes socials per afrontar els nous riscos associats al desenvolupament econòmic, la urbanització i els canvis estructurals en les societats industrials (Arza, 2009). Així, es crearen a Alemanya (1889) i Dinamarca els primers mecanismes europeus de pensions. No obstant això, en cadascun d’aquests dos països es va adoptar una formulació diferent, que van donar origen als dos models bàsics que han caracteritzat els sistemes de pensions públiques al llarg de la major part del segle XX.

El programa de pensions iniciat a Alemanya tenia com a objectiu mantenir el nivell de vida dels treballadors en el període posterior a la seva sortida del mercat de treball (jubilació). En conseqüència, les prestacions estaven vinculades als nivells salarials previs, el seu finançament radicava en l’establiment de quotes contributives a càrrec dels treballadors i de les empreses i la seva administració estava en mans del sector públic, amb la participació de representants de sindicats i dels sectors empresarials. El model –conegut com Bismarckià, en relació al seu origen– ha estat la base dels models contributius que han caracteritzat principalment els sistemes de pensions públics de l’Europa continental central i del sud.

Alternativament, el programa danès focalitzà la seva atenció en els ciutadans pobres, als quals assegurava uns ingressos mínims en la seva etapa de vellesa, que eren finançats mitjançant impostos i administrats pel sector públic. El model, per tant, tenia fonamentalment un caràcter no contributiu i es va estendre pels països nòrdics, Irlanda i Gran Bretanya. De fet, el seu format es va articular de forma més consistent a partir de l’informe realitzat per l’economista William Henry Beveridge¹ (1942) per encàrrec del govern britànic, i va adquirir el format que caracteritzà els Estats del Benestar europeus impulsats després de la Segona Guerra Mundial.

A Espanya, les primeres propostes apareixen amb l’inici del segle XX, el 1900, quan es promou la primera assegurança² amb la promulgació de la Llei d’Accidents de Treball. El 1908 es crea l’Instituto de Previsión Social (INP) i el 1919 es constitueix el Retiro Obrero Obligatorio³, destinat als assalariats, essent finançat per les empreses i el sector públic i gestionat per l’INP creat amb anterioritat. Durant la República es volgué reordenar aquestes fórmules incipients de protecció social cap a un sistema de pensions públiques més estructurat⁴; però primer el cop d’estat feixista, la Guerra Civil i després el franquisme, truncaren aquesta possibilitat.

Això condicionà de forma taxativa el desenvolupament del model social espanyol, que va quedar aïllat del desenvolupament seguit en la majoria de països europeus. Com és sabut, el gran impuls dels sistemes públics de pensions en concret i en general de l’Estat del Benestar a Europa es va produir després de la victòria aliada contra el feixisme i com a resultat, clarament, de la força adquirida pels diversos partits polítics progressistes i els sindicats en els diferents països.

En aquest sentit, Espanya, juntament amb Portugal i Grècia, constituï l'excepció, i l'endarreriment de la construcció de l'Estat del Benestar va anar parell a la manca de democràcia i de llibertats que es patiren durant la dictadura franquista⁵. L'escassa rellevància del sistema de prestacions de la Seguretat Social es fa palès si tenim en compte que l'any 1975 la despesa en pensions, només, representava el 4,7% del PIB espanyol⁶.

La construcció de l'Estat del Benestar a Espanya va ser, com havia estat 30 anys abans en la resta dels països europeus, el resultat de les lluites i pressions sindicals i populars i de les forces polítiques d'esquerra pels drets socials i la millora de les condicions de vida i laborals. En el camp del sistema públic de pensions, la reforma i racionalització del sistema⁷ pren cos l'any 1978, en gran mesura derivada dels acords establerts en els Pactes de la Moncloa (1977). El resultat en termes de despesa va ser rellevant: l'any 1980, ja en plena transició democràtica, el pes de la despesa en pensions s'havia duplicat, assolint el 8,5% del PIB. Un esforç considerable, de ben segur, però que després no va tenir la mateixa continuïtat.

El camí no ha estat fàcil. Si per una part el sistema públic de pensions a Espanya neix amb retard, la seva consolidació s'enfronta ràpidament amb les tensions privatitzadores que comencen a recórrer Europa a partir de l'efervescència de la doctrina neoliberal a principis dels anys 80. En aquest sentit, l'evolució del sistema de pensions ha anat pivotant entre les dues tensions: la social i la privatitzadora. Des del cantó de les forces progressistes, ha estat una aspiració constant la promoció de la consolidació d'un sistema homologable als nivells estàndards prevalents en els països de l'entorn europeu, que, entre altres aspectes, significava no sols augmentar els imports de les

pensions i assegurar la seva revalorització, sinó també incorporar nous elements redistributius com són, per exemple, garantir pensions contributives mínimes o la implantació de prestacions de pensions no contributives.

De forma oposada, els interessos privatitzadors han seguit, fonamentalment, dues estratègies. En primer lloc, qüestionar permanentment la viabilitat i sostenibilitat del sistema públic de pensions. Sens dubte, aquesta ha estat la constant des de mitjans dels 80, la reiterada predicció –sempre fallida, per cert– de l'enfonsament del sistema públic de pensions espanyol. En segon lloc, han tractat d'impulsar mesures, des de l'enduriment de les condicions d'accés a la pensió, l'allargament del període de còmput, etc., amb la finalitat de reduir els imports de les pensions per així intentar fer atractives les opcions privades.

Per tant, el sistema de pensions no ha escapat al llarg d'aquestes dècades de diverses reformes, algunes de significativament regressives, com la de 1985, que va arribar a tenir la resposta d'una vaga general el 20 de juny d'aquell any,

convocada per Comissions Obreres i a la qual s'hi van afegir altres sindicats. Altres, de més ambivalents, com la constitució l'any 1995 del Pacte de Toledo⁸, d'on es van desprendre tant recomanacions com la separació de fonts de finançament, que clarament contribuiran a la sostenibilitat del sistema, conjuntament amb altres que, en incidir en l'enfortiment del criteri contributiu, no han deixat d'impactar en la disminució dels imports de les pensions. No obstant això, si bé el sistema s'ha anat reformant constantment –caldrà afegir a l'inventari les reformes de 1997, la creació del Fons de Reserva l'any 2001 o la penúltima reforma del PP del 2011, entre d'altres– cal advertir que, al menys fins al moment, el sistema públic de pensions espanyol ha resistit notablement els intents manifestos de privatització. En general, han estat reformes paramètriques (Arza, 2009), gens menyspreables, que si bé han tingut el seu efecte, notable per altra part, de constrènyer el volum de despesa en pensions, no han aconseguit, malgrat els intents, d'alterar l'estructura general d'un sistema públic de pilar únic, habilitant només un mínim desenvolupament de l'estalvi voluntari privat, afavorit, això sí, per determinats beneficis fiscals fonamentalment favorables a les rendes més elevades. Així, en relació a les reformes empreses en altres països europeus, paradoxalment les reformes del sistema de pensions a Espanya, també a Portugal, han estat molt més limitades, en no haver aconseguit alterar substancialment la seva estructura pública. Potser per això s'expliquen els continus atacs contra el sistema públic i encara més les actuals mesures, en tant els poders econòmics i les forces polítiques conservadores intenten una vegada més aprofitar la greu crisi econòmica per intentar retallar els drets socials (Coscubiela, 2013) i obtenir rèdits econòmics favorables als seus interessos.

La realitat actual de les pensions espanyoles

L'actual sistema de pensions ha estat, doncs, fruit de la seva trajectòria, si atenem les darreres dades subministrades⁹ pel Ministeri de Treball i Seguretat Social, la previsió de despesa en pensions i prestacions de la Seguretat Social per a aquest any 2014 es situarà en el 10,7% del PIB¹⁰, és a dir, 131.820 M€. Per altra banda, tan sols 2,2 punts percentuals superior a la despesa de l'any 1980.

Aquesta és la realitat de l'evolució de la despesa en pensions en els darrers 34 anys, en cap cas ni desmesurada ni desbocada. Però, encara més: les previsions de la Comissió Europea per a l'any 2060 (Comissió Europea, 2012) situen la despesa hipotètica en el 13,7% del PIB, és a dir, un creixement acumulat en 46 anys de 3 punts percentuals. Aquestes són les xifres que suposadament qüestionen la sostenibilitat financera del sistema públic de pensions espanyol, aquesta és la dinàmica que s'ha presentat com del tot insostenible. La vacuïtat de la pretesa alarma apareix probablement amb més claredat si expressem aquestes mateixes dades en termes de creixement percentual. En aquest sentit tenim que, situats en l'any 2014, la despesa espanyola en pensions en termes del PIB ha crescut en els anteriors 34 anys en un percentatge acumulat del 26% i la previsió oficial pels propers 46 anys és d'un augment acumulat del 28%. Si comparem les taxes de creixement implícites en relació a qualsevol esdeveniment econòmic que tingui lloc en períodes temporals similars, queda clarament palès que es tracta de taxes de variació acumulades completament irrisionàries.

La prova d'això la veiem ràpidament en acudir a la comparativa internacional: quan aquí estem parlant de gastar el 10,7% del PIB, la mitjana de la despesa en pensions públiques dels paï-

Aquesta és la qüestió de fons: estem garantint o no una vida digna als pensionistes? I els la garantirem en el futur? ”

sos de la zona euro era ja l'any 2011 del 13,4% del PIB. No sols la despesa actual és summament inferior a la mitjana, sinó que les estimacions diuen que dins de 46 anys, l'any 2060, la despesa pública en pensions a Espanya seguirà estant a nivells inferiors dels assolits actualment en països europeus com Dinamarca (14,3%), França (14,5%) o Itàlia (16,0%). Ni en cinc dècades igualarem la despesa pública actual d'alguns dels països del nostre entorn europeu, quan a més es preveu que en el futur Espanya presenti un nombre superior de pensionistes als actuals en qualsevol dels països considerats.

Aquesta és la qüestió de fons: estem garantint o no una vida digna als pensionistes? I els la garantirem en el futur? Una aproximació ràpida i simple és comparar la despesa en pensions respecte la renda nacional i el pes dels pensionistes sobre el total de la població. Si la renda nacional, en altres paraules, l'excident generat en una economia, es distribuís de forma igualitària per càpita, portaria a què el volum de pensions de jubilació respecte el total de la renda s'equiparés al volum de pensionistes sobre el total de població. Els càlculs per a l'any 2011 mostren que, mentre el volum de pensions de jubilació respecte la renda nacional era del 8,55%, el volum de persones majors de 65 anys (pensionistes) respecte el total de la població sumava un 17%, és a dir, els pensionistes detenen un volum de renda que és la meitat del que els correspondria en una situació de perfecta equitat. Així, les dades il·lustren fins a quin punt l'actual despesa és encara insuficient per garantir un nivell equitatiu d'ingressos a les persones més grans (Navarro, 2013).

No obstant això, la menor despesa respecte d'altres països pot ser explicada per diferències tant en el nombre de pensionistes com en la pensió mitjana. De fet, en la comparativa

espanyola en relació a la despesa europea mitjana, la diferència s'explica en aproximadament un terç (35%) per l'actual menor pes de la població major de 65 anys en la societat espanyola respecte la de la resta de països de la zona euro, mentre els aproximadament dos terços restants (65%) de la diferència són deguts a la menor quantia de les pensions a Espanya respecte la major part de la resta de països. Així, segons dades d'Eurostat corresponents a l'any 2011, Luxemburg (18.359,34 €) i Holanda (18.213,21 €) proporcionaven les pensions mitjanes anuals de jubilació més elevades dels 17 països de la zona euro; la pensió mitjana a França es situava en els 15.694,62 € anuals, mentre que Espanya, amb una quantia de 12.317,71 €, només avantatjava Grècia (8.259 €), Malta, Portugal (8.061,62 €), Eslovènia, Eslovàquia i Estònia.

L'augment de l'atur, l'abaixada dels salaris, la reducció de les cotitzacions, una major desigualtat o una menor capacitat de generar excedent també afecten, a més de l'envelliment, la sostenibilitat financera del sistema de pensions.”

D38

NOUS HORIZONS 206 | 2014

El cert, doncs, és que la pensió mitjana anual a Espanya és baixa en comparació als països de la Unió Europea, i en cap cas no presenta la generositat que sovint se li atribueix. Si tenim en compte que el salari mitjà fou de 22.899,35 euros l'any 2011 (INE, 2013), la taxa efectiva de reemplaçament¹¹ resulta del 53,8% –coherent amb les dades de distribució de la renda entre pensionistes i resta de població que hem indicat més amunt– i per tant contradiuen les estimacions teòriques que sovint s'utilitzen per alimentar una realitat sobre el sistema de pensions allunyat de la realitat. Perquè la realitat és que actualment la pensió mitjana espanyola no sols és inferior a la mitjana europea de la zona euro: és que, a més, la xifra amaga que el 45% de les pensions no arriben als 700 euros (Ministerio de Empleo y Seguridad Social, 2013), expressió del nivell de vida a què sotmetem la nostra gent gran.

El futur de les pensions

I si aquesta és la realitat actual, què albira el futur proposat per la Comissió Europea? Òbviament, el primer que hauríem de destacar és el fet que efectuar una previsió a 50 anys vista és ple de problemes. Pensem que, des dels anys 80, no s'ha deixat de predir el col·lapse imminent de la Seguretat Social espanyola amb una taxa d'encert, com s'ha comprovat, pitjor que nul·la. Però, encara que sigui a tall d'exercici, acceptem per un moment les seves estimacions i analitzem què signifiquen. Si ara efectuem la mateixa anàlisi anterior però amb les previsions efectuades per la Comissió Europea per a l'any 2060, del 13,7% sobre el PIB de despesa en pensions (totals) –acceptant com una aproximació a la despesa de pensions de jubilació sobre la Renda nacional– i si es compara amb les previsions que les persones de més de 65 anys constituïran aleshores el

31,4% de la població total, s'observa com les perspectives que augura la Comissió Europea són, encara que lleuger, un deteriorament de la distribució de la renda en contra dels pensionistes.

Això és el que ens ofereixen? Però encara més: si seguim les consideracions anteriors i donades les seves previsions demogràfiques, només caldria augmentar 2 punts percentuals per mantenir el mateix nivell de distribució de la renda escadusser a favor dels pensionistes. No és possible pensar que Espanya, l'any 2060, no sigui lo suficient rica com per pagar unes pensions dignes, o com a mínim pagar unes pensions com les que avui paguen països com Itàlia o Àustria (Zubiri, 2009).

En un model de repartiment com el nostre, les pensions són pagades per les generacions –no pensionistes– presents en cada moment. És un acord intergeneracional entre les generacions actuals i la gent gran en edat de jubilació, mediat pel sector públic. Per tant, els recursos destinats a les pensions depenen de l'excedent econòmic que es genera en cada moment i de com es decideix de distribuir-lo. L'excedent econòmic, o el PIB entès com una aproximació, depèn del volum de treballadors i de la seva productivitat. Un augment de la productivitat de l'1,5% conduiria a un PIB l'any 2060 que duplicaria el valor de l'actual (Navarro, 2009); o, inclús amb menors increments de productivitat, aconseguint una distribució de la renda més equitativa, permetria destinar una major part de l'excedent total a pensions, en detriment dels multimilionaris sots a uns privilegiats o a canvi de reduir les rendes del capital.

Per tant, l'equilibri financer no depèn sols de la relació entre treballadors que contribueixen i pensionistes, sinó que, a més a més, n'influeix la quantia dels salaris, l'import de les pensi-

ons, la distribució de la renda o la productivitat. Per això, tal com diu Juan Torres (2009) és un “frau” afirmar que “el sistema no serà sostenible sols perquè hi haurà més jubilats en relació amb els cotitzants o perquè augmenti l’esperança de vida”. L’augment de l’atur, l’abaixada dels salaris, la reducció de les cotitzacions, una major desigualtat o una menor capacitat de generar excedent també afecten, a més de l’envelliment, la sostenibilitat financera del sistema de pensions.

Es obvi que un sistema de finançament de les pensions basat en cotitzacions socials és extremadament sensible al funcionament del mercat de treball i a la dinàmica de la distribució de la renda en relació als salaris; però si del que es tracta és de mantenir els nivells de finançament, la naturalesa dels sistema de repartiment no es veu afectat perquè el finançament sigui exclusivament en base a cotitzacions socials o també amb impostos. És més, en una economia en què augmenten els beneficis empresarials a costa dels salaris i creixen els rendiments del capital, seria del tot raonable que aquests finançin el sistema de pensions (Recio, 2013; Zubiri, 2009). En qualsevol cas, no hi ha cap objecció tècnica per finançar una part del sistema de pensions a càrrec del sistema general impositiu, ja que, en essència, el sistema de repartiment es fonamenta en una decisió distributiva: quin és el volum d’excedent que es genera en cada moment en una economia i com es distribueix. És, doncs, una qüestió política, de correlació de forces.

Aleshores, per què aquesta insistència en la insostenibilitat del sistema de pensions? Les raons són obvies: el sistema públic de pensions gestiona una quantitat important de recursos financers, el 10,7% del PIB, que resulta extremadament atractiu per a les entitats financeres, assegurances i altres operadors financers

(Navarro, 2007). Les perspectives de negoci són aclaparadores: en el cas xilè, al llarg del període 1982-2008 les Administradores de Fons de Pensions (AFP) i les companyies asseguradores van obtenir uns beneficis nets equivalents a un terç de les aportacions efectuades (Riesco i Durán, 2010). Afeblir el sistema públic, ja sigui introduint incerteses sobre la seva viabilitat, ja sigui reduint el import present i futur de les pensions públiques o ja sigui introduint elements de privatització en la seva gestió, són, entre d’altres, mecanismes inspirats a obrir vies i generar els incentius que portin a la predisposició de l’opinió pública cap a les pensions privades. Ho estan intentant –com ja ho hem indicat– des dels anys 80, i d’això tracta la darrera contrareforma del PP, i d’aquí que al darrere dels diversos estudis trobem, sempre, grans entitats financeres.

Davant d’aquests ingents esforços per desmantellar el sistema públic de pensions, cal contraposar raons i resistències; però hi ha un argument elevadament convincent, que és el fracàs de sistemes privats de pensions, com ha estat el cas del model xilè. Els models de capitalització –sabem– són extremadament vulnerables a les situacions de crisi financera; per exemple, només l’any 2008 les Administradores dels Fons de Pensions xilenes van perdre el 60% dels guanys nets acumulats en els darrers 26 anys, i en aquell mateix any el sector públic va haver de rescatar les asseguradores privades, de les quals depenien les pensions vitalícies. Tanmateix, el sector públic ha hagut d’anar complementant les pensions més baixes, responen en aquests moments d’un 60% dels imports del sistema. Amb tot, la deficient gestió, l’excessiva vulnerabilitat i l’enorme càrrega de comissions i primes, ha portat a un exigu rendiment del 2,2% anual (Riesco i Durán, 2010).

“ En una economia en què augmenten els beneficis empresarials a costa dels salaris i creixen els rendiments del capital, seria del tot raonable que aquests financin el sistema de pensions.”

D40

Però és que aquí, si hem de fer cas dels rendiments que ofereixen els plans de pensions privats, els resultats d'un hipotètic sistema privat no diferiria massa del fracassat model xilè. Estudis, reiterats en el temps, mostren un resultat decebedor. D'un univers analitzat de 573 fons de pensions amb una antiguitat de 10 anys (2002-2012), només 34, el 6% del total, havien superat la rendibilitat dels bons de l'Estat a 10 anys, mentre que 462 fons, és a dir, el 80,6%, tingueren una rendibilitat mitjana anual inferior al 3% (Fernández, Aguirreamalloa, Linares, 2013). Aquest resultat empitjora si s'amplia a fons privats de pensions amb una vida més llarga de 17 anys d'història (període 1991-2007); només 2, l'1,2%, tingueren una rendibilitat mitjana anual superior a la dels bons de l'Estat espanyol (Fernández i Bermejo, 2008). Un argument més per confiar en un sistema públic de pensions, que no sols és més just sinó també més eficient, com la realitat ens està demostrant •

- 1 Beveridge va presentar un primer informe l'any 1942, amb el nom de "Social Insurance and Allied Services", per encàrrec del ministre de treball Ernest Bevin, membre laborista del govern britànic d'unitat presidit per Winston Churchill. L'any 1944 presentà un segon informe sota el títol de "Full employment in a Free Society". Si en el primer informe es configurava la Seguretat Social moderna britànica, en el segon informe es situava com a principal objectiu econòmic la consecució de la plena ocupació. Ambdós elements constituïren la base de l'Estat del Benestar modern, impulsat després de la Segona Guerra Mundial.
- 2 No obstant això, no fou obligatòria per a l'empresa fins l'any 1932.
- 3 Creat pel Reial Decret Llei d'11 de març, però que no es va constituir fins l'any 1921, quan es promulga el Reial Decret de 21 de gener que el desenvolupa.
- 4 Un Avantprojecte de Llei de bases d'assegurances socials va arribar a ser sotmès a informació pública.
- 5 L'any 1963 es promulgà la Ley de Bases de la Seguridad Social i en el 1966 la Ley General de la Seguridad Social, que constituïren la base del feble i escadusser sistema públic de pensions i prestacions sanitàries espanyoles durant la dictadura.
- 6 Estimació efectuada a partir de dades obtingudes en Albert Carreras i Xavier Tafunell (Coord.) (2006) Estadísticas históricas de España, siglos XIX-XX. Fundación BBVA.
- 7 La reforma legislativa resulta en el Real Decreto Ley 36/1978, de 16 de novembre, sobre gestión institucional de la Seguridad Social, la salud y el empleo.
- 8 El Pacte de Toledo va néixer amb la intenció de poder sostraure el debat de les pensions de les conjuntures electorals i de generar un espai on fos possible enfortir el requisit de consens en la presa de decisions sobre les mateixes.
- 9 Dades aportades per la ministra Fátima Báñez en la seva compareixença en el Congrés de Diputats el dia 31 d'octubre de 2013.
- 10 La despesa en pensions del 10,7% sobre el PIB cobreix no sols les pensions de jubilació (6,8% del PIB), sinó també les de viudetat, orfandat i discapacitat. En general, en el text utilitzarem les dades referides al conjunt de pensions, ja que són les

- que sovint s'utilitzen en els estudis comparatius als quals fem referència; no obstant això, quan utilitzem les xifres referides només a pensions de jubilació, s'indicarà expressament. A efectes comparatius, l'import mitjà de despesa en pensions públiques de jubilació en relació al PIB als països de la zona euro és del 9,6%.
- 11 Mesurada com el quocient entre la pensió mitjana i el salari mitjà.
- Álvarez, Francisco *et al.* (2013) "En defensa del sistema de pensiones", setembre, mimeo. <http://documentopensiones.org>
- Arza, Camila (2009) "El sistema español de pensiones en el contexto europeo: estructura, instituciones, reformas e impactos sociales" en Vicenç Navarro (coord). *La Situación Social en España*, vol. III, ed. Nueva
- Barr Nicholas i Peter Diamond (2010) *Pensions reform: A short guide*, Oxford University Press. Traducció al castellà amb el títol *La reforma necesaria. El futuro de las pensiones*, ed. El Hombre del Tres, 2012.
- Comissió Europea (2012), The 2012 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU 27 Members States (2010-2060), European Economy 2/2012.
- Coscubiela, Joan (2013) "Las trampas de una reforma de las pensiones injusta y opaca", *El Periódico*, 16 de setembre.
- Fernández, Pablo, Javier Aguirreamalloa i Pablo Linares (2013) "Rentabilidad de los Fondos de Pensiones en España, 2002-2012", IESE –Universidad de Navarra, mimeo
- Fernández Pablo i Vicente J. Bermejo (2008) "Rentabilidad de los Fondos de Pensiones en España, 1991-2007", Documento de Investigación DI-741, abril, IESE –Universidad de Navarra.
- INE (2013) Encuesta anual de estructura salarial. Serie 2008-2011. www.ine.es
- Ministerio de Empleo y Seguridad Social (2013) Seguridad Social. Proyecto de presupuestos, ejercicio 2014. Informe económico-financiero.
- Navarro, Vicenç (2007) "¿La Seguridad Social en España es inviable?", Temas para el debate, maig.
- Navarro, Vicenç (2013) "La ignorada y ocultada discriminación contra los ancianos", *Público* <http://blogs.publico.es>, 5 de desembre.
- Torres, Juan (2013) "Pensiones públicas ¿amenaza real o fraude intelectual? *Novas de Galiza*, 131, novembre.
- Zubiri, Ignacio (2009) Compareixença a la Comissió no permanent de seguiment i avaluació dels acords del Pacte de Toledo, Sessió de 15 d'abril, Congrés dels Diputats.
- Recio, Albert (2013) "Pensiones, una propuesta criminal" Cuaderno de depresión: 22, mientrastanto.e, 115, juliol. <http://www.mientrastanto.org/mientrastanto.e>
- Riesco, Manuel i Francisco Durán (2010), "Resultados para sus Afiliados de las AFP y Compañías de Seguros Relacionadas con la Previsión, 1982-2008", Centro Nacional de Estudios de Desarrollo Alternativo (CENDA), Chile

L'ACLAPARADORA LÒGICA DEL SISTEMA DE PENSIONS¹

El 2012, segons les estadístiques de l'AEAT, els homes majors de 65 anys van rebre en pensions un total de 55.463 milions d'euros, i les dones 38.161 milions. Tenint en compte la població femenina més gran en aquestes edats, la despesa en pensions destinada a les dones majors de 65 anys hauria d'augmentar en un 95,3% per assolir el mateix muntant per càpita que el corresponent als homes de la mateixa edat. Aquests comptes només tenen una finalitat il·lustrativa, ja que seria absurd proposar una mesura tan extemporània. Llavors, com podria arreglar-se aquest evident desequilibri? Per poder revelar-lo hem d'analitzar abans les dades més específiques, així com desentranyar les seves causes i la seva tendència temporal, que desgraciadament és negativa.

Descendim, doncs, a les estadístiques de la Seguretat Social: el nombre de dones perceptores de pensions contributives de jubilació hauria d'augmentar un 89% per igualar-se al nombre d'homes perceptors. Quant a les afortunades que sí que la tenen, la seva pensió mitjana hauria d'apujar un 68% per assolir el nivell de la pensió contributiva mitjana dels homes. Així, estirant el fil arribem al primer punt clau: les dones estan molt pitjor situades en el mercat de treball, tenen salaris més baixos i més llacunes de cotització, la qual cosa els lesiona seriosament els seus drets de pensió.

A més, n'hi ha moltes que no arriben ni tan sols als 15 anys de cotitzacions necessaris per tenir la seva pensió contributiva de jubilació (dels quals, i això és rellevant, dos han d'estar situats entre els últims quinze). El 2012, un 79% de les dones residents a Espanya majors de 66 anys mancaven de pensió contributiva de jubilació (davant un 21% dels homes). Bé és cert que també estan les pensions "femenines": les de viduïtat i les no contributives (el 96% i el 81% rebudes

per dones, respectivament). Però les pensions en aquestes categories són encara més escasses.

En resum, la desigualtat de gènere en el sistema de pensions és clamorosa. La majoria de les dones que sí que accedeixen al sistema se situen en l'import mínim que és comú a les pensions de jubilació contributiva i a les de viduïtat; i no podem oblidar que aquesta quantitat està per sota de la línia de pobresa. Qui no ha aconseguit acumular les cotitzacions necessàries obtindrà, potser, una pensió no contributiva la quantia de la qual és molt menor: 365,90 euros mensuals el 2014 i condicionada a la insuficiència d'altres rendes personals o familiars.

Les reformes del sistema de pensions... Van per bon camí?

Algunes persones tendeixen a pensar que aquests desequilibris procedeixen d'una etapa anterior en què les dones encara no s'havien incorporat al mercat de treball, i que per tant haurien d'anar disminuint. Al contrari, durant els últims 20 anys la diferència entre les pensions mitjanes ha augmentat. Aquesta ampliació de la bretxa de gènere es deu, en gran part, als canvis normatius: s'ha anat augmentant el temps de cotització necessari perquè la pensió assoleixi el 100% de la base reguladora (el 2012 eren ja 35 anys) i el període sobre el qual es calcula la pensió (el 2012 eren ja 15 anys). En resum, el denominador comú més important de les successives reformes del sistema de pensions és que han anat reforçant la contributivitat (és a dir, augmentant la penalització de les llacunes de cotització i endurant les regles de càlcul de la pensió en funció de les cotitzacions).

A Espanya, la reforma de 2011 ha fet un salt qualitatiu en aquest sentit. El que més ha transcendit d'aquesta reforma a l'opinió

María Pazos. Llicenciada en Matemàtiques per la Universitat Complutense, Màster en Estadística per la Universitat d'Harvard (EUA), Diploma de Gestió Pública per ESADE. Actualment és Cap d'Estudis d'Investigació. Institut d'Estudis Fiscals (Ministeri d'Economia i Hisenda). Coordinadora de la línia d'investigació 'Hisenda Pública i Igualtat de Gènere'. El seu últim llibre publicat és "Desiguales por Ley. Las políticas públicas contra la desigualdad de género", Editorial Catarata.
maria.pazos@ief.minhap.es

pública és la rebaixa general de les pensions i l'augment de l'edat legal de jubilació. Però hi ha altres elements importants que no han estat objecte de gran debat social, malgrat que suposen una profunda rebaixa de les pensions femenines.

El primer d'aquests elements és l'augment del període necessari per obtenir el 100% de la Base Reguladora (de 35 a 37 anys). El segon és l'augment del període sobre el qual es calcula la Base Reguladora (de 15 a 25 anys, el que suposa incloure anys crucials per a la criança i penalitzarà fins i tot les dones que aconseguixin reintegrar-se després). El tercer és la integració de les llacunes al 50% de la base mínima en lloc d'al 100% (ara només seguiran integrant-se al 100% els primers 48 mesos). Se n'hi afegeixen altres, com la incompatibilitat dels complements per mínims amb tota mena de rendes, el límit als complements per mínims... En la Taula 1 es resumeixen aquests canvis.

Compensa el reconeixement a les dones de períodes cotitzats per cures?

En les últimes dècades han anat adquirint protagonisme noves figures per a l'adquisició de drets de pensió partint de la cura. Es tracta principalment dels períodes reconeguts com cotitzats per cada fill/a i per períodes d'excèdències o retirades de la feina per a la cura.

Aquests mecanismes no compensen ni de lluny els efectes de les desiguals curses de cotització d'homes i dones sobre les pensions. La millor prova d'això és que, malgrat la introducció d'aquests mecanismes, suposadament compensatoris, la bretxa entre les pensions d'homes i dones es manté. El gràfic 1 és eloqüent sobre això⁴.

“La desigualtat de gènere en el sistema de pensions és clamorosa. La majoria de les dones que sí que accedeixen al sistema se situen en l'import mínim que és comú a les pensions de jubilació contributiva i a les de viduïtat; i no podem oblidar que aquesta quantitat està per sota de la línia de pobresa.”

TAULA 1

Regles aplicables a la pensió de jubilació contributiva abans i després de la implantació de la reforma de 2011		
	Abans de la reforma de 2011	Després de la implantació total de la reforma de 2011
Edat de jubilació	65 anys	67,5 anys (o 65 amb 38,5 de cotitzats)
Període mínim de cotització exigida	No canvia: 15 anys (amb 2 dies dels últims 15)	
Període computable per al càlcul de la Base Reguladora (BR)	últims 15 anys	últims 25 anys
Integració de llacunes	Tot a la Base Mínima (BM)	- Es podran utilitzar (per a omplir llacunes) fins a 24 mesos de cotitzacions que es tinguin dins dels últims 36 anteriors als 25 últims anys ³ . - Resta de llacunes: 24 mesos a la BM. La resta: al 50% de la BM
Reconeixement de cotitzacions per períodes de cura de fills (*)		
a) per excedències	Fins a 2 anys per fill/a	Fins a 3 anys per fill/a
b) per extinció de la relació laboral	Sense màxim	Fins a 9 mesos per fill/a Màxim: 5 anys per beneficiària
Màxim total per beneficiària (a + b)		
Cotitzacions necessàries perquè la pensió assoleixi el 100% de la BR	35 anys	37 anys
Límits als Complementos per Mínims	Incompatibles amb les rendes del capital i del treball personal; sense límit	Incompatibles amb tota mena de rendes; límit: import de la PNC ³ ; obligació de residir en territori espanyol per percebre'ls.

(*) no computable a efectes d'arribar als 15 anys de cotitzacions mínimes

Bretxa de gènere en les pensions de vellesa en els països de la UE-15 (2007)

Font: elaboració pròpia a partir de Federal Ministry for Family Affairs, 2011

A Espanya el desenvolupament d'aquests mecanismes 'compensatoris' és incipient, encara que ha pres protagonisme en la reforma de 2011 (veure les mesures en la taula 1). En primer lloc, destaquem que la Llei (27/2011) no pensa en els homes per a aquests menesters ("aquest benefici es reconeixerà a un dels progenitors... en cas de controvèrsia, a la mare"). Per valorar aquest tipus de mesures cal fer dues preguntes bàsiques: quantes dones beneficiaran? ¿I quina serà la importància d'aquesta compensació en comparació amb les llacunes de cotitzacions reals en què solen incórrer les dones a causa de la cura de fills/es? És fàcil veure que les hipotètiques compensacions ni tan sols no arriben a compensar la penalització més gran de les llacunes que estableix la reforma de 2011. El resultat és que, previsiblement, la bretxa de gènere en el sistema de pensions augmentarà. Llevat que es posin els mitjans perquè les dones no s'hagin d'allunyar de l'ocupació formal.

En resum: per tenir una pensió contributiva de jubilació i, sobretot, perquè sigui per sobre de la mínima, millor no interrompre l'activitat laboral. Això els homes ho tenen bastant clar i, a més, la Llei (27/2011) els ho recorda. I les dones, tenen oportunitats de decidir?

Pensió de viduïtat

Actualment ja no es pensa, com quan es va crear la pensió de viduïtat (PV), que les dones han de dependre dels ingressos del marit. Per què, llavors, es manté per als nous matrimonis? La promesa de la pensió de viduïtat és una trampa que empeny les dones a descuidar les seves pròpies cotitzacions a favor de les necessitats immediates de la família, amb funestes conseqüències per a elles. Perquè aquest incentiu faci efecte en les dones, i no en els homes, conflueixen diversos factors que es retroalimenten: l'educació diferencial, els menors salaris femenins, la desigual distribució del treball de cures i l'absència de serveis públics.

Els efectes són desastrosos, en primer lloc per a les mateixes dones, que es queden sense ingressos i sense drets, ja sigui a la llar o en l'economia submergida. En termes d'eficiència, considerem el malbaratament del capital humà de tantes dones, amb la consegüent pèrdua de recaptació potencial, així com tots els altres perjudicis que ocasiona l'economia submergida i la gens menyspreable despesa en pensions de viduïtat destinades a persones que ja tenen els seus propis salaris o pensions.

Espanya és, juntament amb Irlanda, Luxemburg i Portugal, dels pocs països europeus en els quals la pensió de viduïtat (per a homes i per a dones) continua sent vitalícia, sense restriccions de cap tipus per a l'accés (edat, fills/es) i compatible amb tota mena de rendes. Crida l'atenció que per accedir a la PV es requereixi molt menys temps de cotització que per accedir a la pensió contributiva de jubilació (500 dies davant 15 anys), i que la Base Reguladora per al càlcul de la PV (si la persona causant no està jubilada, la mitjana dels 2 millors anys dins dels últims 15) sigui molt més favorable que la Base Reguladora per al càlcul de la pensió contributiva de jubilació (la mitjana dels últims 25 anys).

Sorprenentment, les recents reformes del sistema de pensions espanyol no modifiquen aquests aspectes de la PV. El resultat és que la majoria de les dones ocupades que es morin podran deixar als seus cònjuges una pensió de viduïtat més gran que la pròpia de jubilació que elles mateixes podrien assolir en la vida. Això, en el cas que compleixin les condicions per accedir-hi i no s'hagin de conformar amb una pensió no contributiva. De fet, una persona amb 14 anys cotitzats, per molt altes que hagin estat aquestes cotitzacions, es quedarà sense pensió contributiva de jubilació encara que no tingui cap altre

ingrés. Si mor, en canvi, deixarà una pensió al seu vidu/a, vitalícia i compatible amb tota mena de rendes.

Naturalment, convé subratllar que no es tracta d'eliminar les pensions de viduïtat per a les dones que ja han caigut en la trampa, sinó cap al futur, per a les que encara estan a temps de no caure-hi, alhora que es proporcionen condicions perquè totes les persones puguin acumular cotitzacions pròpies durant tota la seva vida.

En conclusió: elements per a un sistema de pensions equitatiu i eficient

Tal com està dissenyat, i en confluència amb altres mecanismes que fomenten la divisió sexual del treball, el sistema de pensions empeny moltes dones a la precarietat i a la pobresa. Davant d'aquesta situació, i lluny de millorar-la, les reformes actuals redueixen els drets de la majoria de les persones treballadores i aprofundeixen les desigualtats: d'una banda, exigeixen més requisits per a l'accés a les pensions contributives; i d'una altra, modifiquen les regles de càlcul de tal manera que rebaixen substancialment les quanties.

La pensió de viduïtat és un element que potencia la permanència de les dones casades en l'economia submergida i/o en la situació de dependència econòmica dels seus marits, en ambdós casos sense drets socials. A més, el sistema no conté incentius perquè les dones de salaris baixos cotitzin més enllà dels 15 anys amb què s'aconsegueix l'accés a la pensió mínima.

Ens trobem davant d'una situació de doble exclusió que afecta la majoria de les dones: no només se les exclou de la percepció de pensions dignes, sinó que també queden al marge dels incentius a la contribució continuada durant tota la seva vida laboral. Això, a més de ser perju-

Com assenyala Diane Sainsbury, les compensacions per les cures mai no són suficients per garantir la independència econòmica i mai no arriben a igualar els drets generats per la inserció continuada en l'ocupació de qualitat. És per això que tots els intents d'apedaçar el sistema de pensions per incloure les dones sense atacar de soca-rel la divisió del treball han fracassat.”

dicial per a elles, afavoreix la permanència d'altres taxes d'‘inactivitat femenina’. En part permanència a la llar i en part feina irregular no declarada, tota aquesta bossa d'‘inactivitat femenina’ és una component molt important de l'economia que escapa a tota mena de regulació i drets. Així, un dels objectius dels sistemes de pensions, que és precisament la lluita contra l'economia submergida, no sembla assolir-se sinó que, al contrari, es potencia també des de dins del sistema mateix.

La divisió del treball és en l'arrel del problema. Les dones tenen menors salaris i més llacunes de cotització. En definitiva, tenen una trajectòria laboral “diferent”, la qual cosa els ocasiona penalitzacions a l'hora de la seva jubilació. Així doncs, tornem a la pregunta clau: ¿seria possible compensar plenament les dones pels perjudicis en els seus drets de pensió que els porta la seva dedicació més gran al treball domèstic? Com hem vist, els dos mecanismes que pretenen fer-lo des del sistema de pensions no ho aconsegueixen. En primer lloc, les pensions de viduïtat són molt menors que les pensions de jubilació contributiva que s'obtenen amb una ocupació de qualitat durant tota la vida. Per la seva part, el reconeixement de períodes cotitzats per excedències o per parts no és complet ni compensa la pèrdua d'oportunitats laborals (i per tant de cotitzacions presents i futures) que originen les interrupcions de l'ocupació. A més, ambdós mecanismes deixen fora moltes dones. Igual com les ‘paguetes’ a assistents o altres versions de la idea del salari a la mestressa de casa, aquestes preteses compensacions no han compensat les dones ‘beneficiàries’ i han tornat contra totes.

Com assenyala Diane Sainsbury (1999⁵), les compensacions per les cures: 1) mai no són suficients per garantir la independència econòmica; i 2) mai no arriben a igualar els drets gene-

rats per la inserció continuada en l'ocupació de qualitat. És per això que tots els intents d'apedaçar el sistema de pensions per incloure les dones sense atacar de soca-rel la divisió del treball han fracassat.

En conseqüència, la solució per assolir la igualtat en el sistema de pensions passa necessàriament perquè la maternitat sigui compatible amb l'ocupació de qualitat, la qual cosa suposa que ningú no hagi de recórrer a excedències, a jornades parcials o a períodes d'‘inactivitat’, per fer-se càrrec de la cura. L'única solució rau en què totes les persones puguin cotitzar ininterrompudament durant tota la seva vida. Per a això són necessàries reformes com la universalització dels serveis públics d'educació infantil i atenció a la dependència; mesures perquè els homes assumeixin la meitat de la cura com els permisos iguals, intransferibles i pagats al 100%; la reducció de la jornada legal màxima; i altres mesures estructurals per orientar les polítiques públiques a la consecució d'una societat de persones sustentadores/assistents en igualtat⁶.

Respecte al sistema de pensions en particular, hi ha dos elements rellevants per a la igualtat de gènere i perquè el sistema respongui als principis d'equitat i eficiència: en primer lloc, és necessària una reforma profunda que converteixi la pensió de viduïtat vitalícia en una figura residual i sense efectes sobre els futurs matrimonis, amb les adequades mesures transitòries i implantació progressiva, de tal manera que les vídues actuals sense un altre tipus de rendes, i les persones majors d'una certa edat que ja han estat víctimes dels incentius adversos, no empitjorin encara més la seva situació. Aquesta reforma ja l'han fet països com Suècia i Islàndia, conjuntament amb altres reformes a favor de la igualtat de gènere.

En segon lloc, la pensió no contributiva s'ha d'augmentar fins a un nivell digne, que podria ser el mínim actual de les pensions de viduïtat i de jubilació, fent la percepció dels complements fins aquest mínim general incompatible amb tota mena de rendes personals, però no fent-la dependre dels ingressos familiars.

Finalment, subratllem una vegada més que les pensions i la seva capacitat per influir (positivament o negativament) en l'avenç de la igualtat no poden comprendre's si s'analitzen aïlladament. Com sempre, l'única solució realment efectiva és avançar cap a la igualtat total en tots els àmbits implicats. En efecte, és necessari tenir en compte que: 1) cada una de les polítiques públiques és una peça de la maquinària. Cal pensar en reformes conjuntes, perquè de cap altra manera el puzzle no té solució. 2) Cal tenir en compte que totes les reformes han d'anar acompanyades de les mesures transitòries necessàries perquè les persones afectades es vegin ateses, sense confondre 'neutralitat' amb 'ceguesa'. 3) Per fer possible el canvi de model, una condició necessària és que imaginem una societat on no hi hagi cap diferenciació de rols de gènere, i sí llibertat total per a la diversitat entre persones •

1. Aquest article està basat en el capítol 4 del llibre *Desiguales por Ley* (Editorial Catarata), que té el mateix títol.
2. Aquests períodes utilitzats donaran lloc al reconeixement de cotitzacions per valor del màxim entre les cotitzacions reals dels períodes i la base mínima.
3. Art. 50 apartat 2 de la Llei de Reforma (27/2011): "L'import dels esmentats complements en cap cas no podrà superar la quantia establerta a cada exercici per a les pensions de jubilació i invalidesa en la seva modalitat no contributiva".
4. Eurostat no ofereix regularment aquesta desagregació per sexe de les pensions mitjanes.
5. SAINSBURY, Diane (1999): *Gender and welfare state regemegues*, Oxford University Press
6. Veure el *Manifiesto por la Igualdad de Género en el Sistema de Pensiones*, elaborat per les organitzacions feministes el 2011. En http://singenerodedudas.com/2003_2012/economiafeminista/1376/manifiesto-por-la-igualdad-de-genero-en-el-sis

EXPERIENCES

ELS PENSIONISTES I LA REFORMA DE LES PENSIONS PÚBLIQUES

CAMPANYA INFORMATIVA ENTRE LA GENT GRAN

Després de ser anunciada la reforma del sistema públic de pensions, el nucli de l'Àmbit de la Gent Gran d'ICV vam tenir una sessió de treball amb el diputat Joan Coscubiela, amb dos objectius: conèixer en profunditat el contingut de l'avantprojecte de Llei i com fer-hi front per part dels actuals i futurs jubilats i pensionistes. El criteri del nostre diputat, compartit per tots els presents: la Llei suposa una autèntica contrareforma.

Dins de la campanya informativa impulsada des d'ICV, les persones de l'Àmbit hem anat als municipis a participar en actes públics, en centres culturals i, especialment, en casals de gent gran. L'objectiu ha estat informar, conscienciar i plantejar formes de respondre a l'agressió.

Hem explicat com aquesta contrareforma en matèria de pensions impulsada des del govern del PP forma part d'un atac frontal a la línia de flotació de l'Estat del Benestar, com estan fent en l'ensenyament i en la sanitat pública i la llei de dependència, en els serveis socials, en la justícia.... La mateixa política esta fent el govern català de CiU, inclús avançant-se al govern central en algunes retallades, com l'euro per recepta, retardant el pagament a les entitats del "tercer sector" i les retallades en ensenyament, en la renda d'inserció... Tots dos governs conservadors degraden i desprestigien allò públic, per després privatitzar-lo i fer-hi negoci: escoles, hospitals, residències, pensions...

Aquesta política forma part d'una ofensiva a Europa dels poders econòmics i financers que trenquen amb el pacte social, no escrit, entre les forces del capital i del treball després de la II Guerra Mundial. A Espanya, a més a més, s'ha imposat una brutal Reforma Laboral que busca i està provocant, amb la seva aplicació, abaratir els costos laborals, precaritzar encara més els contractes de treball i abaratir l'acomiadament.

Els governs conservadors europeus són l'instrument polític que els permet aprovar les mesures d'afebliment de l'Estat del Benestar. La socialdemocràcia no ha plantejat polítiques alternatives a nivell europeu i ha fet seguidisme d'aquestes mesures econòmiques. A Espanya, quan ha estat en el govern, amb afirmacions com "rebaixar impostos és d'esquerres" o "primer cal crear riquesa per poder-la repartir", frase que condensa les pràctiques del neoliberalisme. La riquesa la creem entre tots i una vegada creada, se la queden els de sempre. Sols des de l'esquerra transformadora podrem posar en pràctica polítiques reals de redistribució de la riquesa i de reforç de l'Estat del Benestar.

L'argument que no hi ha diners i que, com que vivim més anys, cal rebaixar les pensions per poder-les cobrar, fa forat entre les persones que tenen la televisió com a principal mitjà per informar-se. En canvi, és molta la gent que ho rebutja, però manifesta el dubte de poder fer-hi front i canviar-ho. Molts s'havien cregut que amb la jubilació s'entrava en una etapa en la que s'havien acabat els problemes. "Jo cobro la meua pensió de per vida i cada any el govern m'apuja l'IPC, i s'hi ha hagut variació, m'hi abona la diferència. Ja tinc un conveni col·lectiu de per vida". Inclús molts que estaven sindicats en el seu centre de treball, es desafilien en jubilar-se, com si ja no necessitessin més els sindicats.

Tots dos governs conservadors, CiU i PP, degraden i desprestigien allò públic, per després privatitzar-lo i fer-hi negoci: escoles, hospitals, residències, pensions..."

Ramon Pla. Nascut a Vinaròs (Castelló) el 1948. Enginyer tècnic químic i llicenciat en Filosofia i Lletres, branca Història Moderna i Contemporània. Membre de CCOO des de 1969. Primer secretari de CCOO del Vallès Oriental i membre de la Comissió Executiva de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya des de la seva legalització. Membre de Bandera Roja des de 1969 a 1974. Membre del PSUC des de 1974. Membre d'ICV des de la seva fundació.
plamrm@gmail.com

Aquesta situació ja fa alguns anys que ha canviat. En començar la crisi econòmica, amb les nostres pensions hem hagut d'ajudar els fills amb les hipoteques, les escoles bressol i per arribar a fi de mes. Molts han vist com estafaven els seus estalvis amb les preferents, o com els anaven minvant amb l'euro per recepta del govern de CiU, el "medicamentazo" del govern del PP, l'augment de les llistes d'espera en els hospitals, la congelació dels ajuts a les residències... Estem explicant que calen respostes sectorials i globals i que els pensionistes hem de canviar la nostra actitud i començar a mobilitzar-nos.

L'any 2010, amb 4.696.600 treballadors a l'atur (el 20,33% de la població activa), la Seguretat Social va tenir un superàvit de 2.382,97 milions d'euros. Si els nivells d'ocupació fossin els anteriors a la crisi econòmica, el sistema públic de pensions tindria superàvit. El problema no són les pensions; el problema es l'atur. De la riquesa creada, Espanya es gasta en pensions el 10,7% del PIB, mentre Itàlia ho fa el 16%, França el 14,4%, Àustria el 14,9% i Portugal el 14%; la mitjana a la Unió Europea, el 13,5%. A Espanya es recapten 100.000 milions d'euros menys a l'any que a la Unió Europea i, per tant, hi ha marge per incrementar impostos als rics per destinar-los a les pensions, amb partides pròpies als pressupostos generals de l'Estat.

El Fons de Reserva de la Seguretat Social, segons l'últim informe de l'any 2012 al Congrés dels Diputats, ha tingut ingressos successius des de l'any 2000 fins l'any 2010 excepte l'any 2009, amb una quantia a 31-12-2012 de 63.008 milions d'euros. Les previsions del tancament de l'exercici 2013 són de 53.202 milions d'euros; aquests diners estan per fer front a situacions conjunturals dolentes de l'economia, com l'actual, i a continuació cal buscar-hi solucions.

L'aplicació a partir de 2014 de l'Índex de Revalorització de Pensions (IRP), amb una fórmula de difícil comprensió, fixa un mínim del 0,25% i un màxim de l'IPC més 0,25% quan l'economia vagi bé; suposarà en els propers 15 anys una pèrdua de poder adquisitiu de les pensions, segons evolucioni l'IPC, d'entre el 14,8% i fins a un 28,3%. Aquesta reforma ha tirat endavant amb la majoria absoluta del PP, però han estat en contra tots els grups parlamentaris, el Consell Econòmic i Social d'Espanya, les organitzacions sindicals i molts ajuntaments. Cal destacar el rebuig a la llei, aprovat a proposta d'ICV-EUiA, per part de tots els grups municipals de l'Ajuntament de Barcelona amb excepció del PP, en el Ple del 29 de novembre de 2013.

No sols retallen als actuals pensionistes, també retallaran als futurs amb l'aplicació a partir de 2019 de l'anomenat Factor de Sostenibilitat; la pensió que correspondria al futur pensionista es multiplicaria per un factor (inferior a 1) que estaria en funció de les taules d'esperança de vida de què disposa la mateixa Seguretat Social; com major és l'esperança de vida, menor quantia té el factor a aplicar. No podem acceptar que viure més anys és un problema. Al llarg de la història de la humanitat, totes les civilitzacions han lluitat per viure més i millor. Aquesta és una gran conquesta fruit dels avenços científics i de la lluita de moltes generacions, que han permès millorar les nostres condicions de vida i, en conseqüència, un augment de l'esperança de vida. Aquesta fita l'hem de mantenir i millorar per a tothom i no sols per a una minoria, com pretén el sistema capitalista amb les seves polítiques neoliberals. Hi ha estudis en què es posa de manifest que la mitjana de l'esperança de vida de la classe alta i mitjana alta és superior a la de la

mitjana de la classe treballadora. El que pretenen amb aquestes reformes és debilitar el Sistema Públic de Pensions amb l'objectiu d'afavorir els fons privats de pensions, que, en mans de bancs i entitats financeres, tenen una rendibilitat i un futur incert, tenint en compte la situació desastrosa a la que ens han portat en els darrers anys. En els fons privats de pensions, els únics qui tenen garantits els guanys són els seus gestors.

Què fer davant aquesta situació? Cal dir ben fort i explicar que si nosaltres estem en un futur govern d'esquerres a l'Estat derogarem aquesta Llei. Hem de comprometre els partits polítics a fer-ho quan en el Congrés tinguem una majoria parlamentària diferent a l'actual. Cal veure els nostres problemes com a persones grans lligats als del conjunt de les classes treballadores i populars. Cal mobilitzar-nos, com darremament hem fet en alguns indrets de Catalunya. Fa uns mesos es va crear la Plataforma Unitària de la Gent Gran de Catalunya (PLUGGC), formada per les centrals sindicals CCOO, UGT i USO, per l'FC-UDP, l'associació de vídues, per membres dels consells municipals i comarcals de gent gran. Pretén ser un lloc de trobada i de referència de totes les organitzacions i entitats de gent gran de Catalunya. El dia 11 d'octubre, convocada per la PLUGGC, va tenir lloc una concentració i manifestació davant la Conselleria de Benestar Social, al Paral·lel, amb la participació d'unes 300 persones. A Manresa es van manifestar unes 200 persones en defensa de la revisió de l'1,9% de les pensions de 2012, després d'un treball dels sindicats, partits i entitats de la gent gran i de l'aprovació de mocions en diferents ajuntaments i del Consell Comarcal del Bages. Som una força poderosa: 9,1 milions de jubilats i pensionistes a tota Espanya i 1.625.000 a Catalunya. A Mollet

del Vallès, el 24 d'octubre una manifestació d'uns 500 jubilats va recórrer els carrers de la ciutat; a la revisió de la pensió van lligar la defensa de la sanitat pública i l'ús de l'hospital de la localitat. Convocaven sindicats, entitats i partits d'esquerra del municipi i de la comarca.

L'atenció pública a les persones dependents és una prioritat en els països del nord d'Europa i ocupa molta gent, fonamentalment dones. Aquí, la Llei de dependència ha arribat tard i insuficientment dotada econòmicament. La gran majoria de les persones que arribaran a una edat avançada seran dependents. Cal donar-los una atenció preferent. Les prestacions són molt insuficients, i tant el PP com CiU estan reduint-ne, any rere any, les partides. És flagrant la supressió de la cotització a la Seguretat Social de les persones cuidadores no professionals – fonamentalment, dones –, la supressió de nivells dins dels grups de dependència, la paralització fins l'any 2015 de l'aplicació de protecció a les persones amb dependència moderada (Grau I), la paralització per als nous dependents de la prestació econòmica vinculada a centre residencial anunciada per la Consellera Neus Munté el mes d'agost de 2013... Si hi afegim l'euro per recepta i el 10% en els medicaments, el copagament farmacèutic hospitalari, les llistes d'espera hospitalàries o l'insuficient dotació de centres de dia i residències, la situació de la gent gran amb pocs recursos es fa insostenible.

Caldrà una campanya d'informació, sensibilització i mobilització per forçar un canvi en l'atenció i dotació econòmica de les polítiques socials destinades a la gent gran •

Quantia de les pensions mínimes per a l'any 2014 i altres indicadors

Classe de pensió	Titulars					
	Amb cònjuge a càrrec		Sense cònjuge: unitat econòmica unipersonal		Amb cònjuge no a càrrec	
	euros any	euros mes	euros any	euros mes	euros any	euros mes
Jubilació						
Amb 65 anys	10.932,60	780,90	8.860,60	632,90	8.404,20	600,30
Menor de 65 anys	10.246,60	731,90	8.288,00	592,00	7.831,60	559,40
Incapacitat permanent						
Gran invalidesa	16.399,60	1.171,40	13.291,60	949,40	12.607,00	900,50
Absoluta o am 65 anys d'edat	10.932,60	780,90	8.860,60	632,90	8.404,20	600,30
Total: amb edat entre 60 i 64 anys	10.246,60	731,90	8.288,00	592,00	7.831,60	559,40
Total: derivada de malaltia comuna menor de 60 anys	5.510,40	393,60	5.510,40	393,60	4.969,86	354,99
Parcial de règim d'accidents de treball: amb 65 anys	10.932,60	780,90	8.860,60	632,90	8.804,20	600,30
Viduitat						
Amb càrregues familiars					10.246,00	731,90
Amb 65 anys o amb discapacitat en grau igual o superior al 65%					8.860,60	632,90
Amb edat entre 60 i 64 anys					8.288,00	592,00
Amb menys de 60 anys					6.707,40	479,10
Orfandat						
Per beneficiari					2.706,20	193,30
Per beneficiari discapacitat menor de 18 anys amb una discapacitat en grau igual o superior al 65%					5.325,60	380,40
Orfandat absoluta	El mínim s'incrementés en 6.707,40 €/any distribuïts, si escau, entre els beneficiaris					
En favor de familiars					2.706,20	193,30
Si no hi ha vidu ni orfes pensionistes						
Un sol beneficiari amb 65 anys					6.542,20	467,30
Un sol beneficiari menor de 65 anys					6.161,40	440,10
Varis beneficiaris: el mínim assignat a cadascun d'ells s'incrementarà en l'import que resulti de prorratejar 4.001,20 euros/any entre el nombre de beneficiaris.						
SOVI					5.667,20	404,80
PNC					5.122,60	365,90
Pensió màxima					35.762,86	2.554,49

Increment general de las pensions

La revalorització de les pensions de la Seguretat Social, inclòs el límit màxim de percepcions de pensions públiques, serà del 0,25% en tots els casos, prenent com a referència la quantia legalment establerta a 31 desembre de 2013.

Complements per mínims de les pensions contributives

Els complements per mínims no tenen caràcter consolidable i són absorbibles amb qualsevol increment futur que puguin experimentar les percepcions de l'interessat, ja sigui en concepte d'increments o per reconeixement de noves prestacions de caràcter periòdic que donin lloc a la concurrència de pensions. En aquest supòsit, l'absorció del complement per mínim tindrà efectes des del dia 1 del mes següent a la data de la resolució de reconeixement de la nova pensió.

Es considera que hi ha cònjuge a càrrec del titular d'una pensió, a l'efecte del reconeixement de les quanties mínimes, quan aquell estigui convivint amb el pensionista i depengui econòmicament d'ell.

Es considera que el pensionista constitueix una unitat econòmica unipersonal quan acrediti dret a complement per mínims en atenció als seus ingressos i no té cònjuge.

Es considera que existeix cònjuge no a càrrec del titular d'una pensió, als efectes del reconeixement de les quanties mínimes, quan aquell estigui convivint amb el pensionista i no depengui econòmicament d'ell.

Els complements per mínims seran incompatibles amb la percepció pel pensionista de rendiments del treball, del capital o d'activitats econòmiques i guanys patrimonials, d'acord amb el concepte establert per a aquestes rendes en l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques, quan aquestes rendes excedeixin 7.080,73 euros a l'any.

En els casos que el pensionista tingui cònjuge a càrrec, tenen dret a rebre els complements necessaris per arribar a la quantia mínima quan, sumats els seus ingressos i els del seu cònjuge, no excedeixin 8.259,75 euros l'any.

Els perceptors de complements per cònjuge a càrrec estaran obligats a declarar, dins del mes següent al moment en què es produeixi, qualsevol variació del seu estat civil que afecti aquesta situació, així com qualsevol canvi en la situació de dependència econòmica del seu cònjuge.

Pel que fa a les pensions causades a partir d'1 de gener de 2013, per tenir dret al complement per assolir la quantia mínima de les pensions:

- a) Caldrà residir en territori espanyol.
- b) L'import dels complements en cap cas podrà superar la quantia establerta en cada exercici per a les pensions de jubilació i invalidesa en la modalitat no contributiva.

L'Article 13 dels Pressupostos Generals de l'Estat recull l'aportació de l'Estat al sistema de Seguretat Social per a l'any 2014 de 7.633.020 milers d'euros per atendre el finançament dels complements a mínims.

TAULA 2

Subsidis econòmics, Llei d'Integració Social de Minusvàlids (LISMI)		
	euros/any	euros/mes
Subsidi de mobilitat i compensació per despeses de transport	754,80	62,90

Altres indicadors

– Indicador Públic de Renda d'Efectes Múltiples (IPREM). Pressupostos Generals de l'Estat per a 2014, disposició addicional vuitantena: la determinació de l'Indicador Públic de Renda d'Efectes Múltiples (IPREM) per a 2014 és de 17'75 € dia / 532'51 € mes / 6.390'13 € any.

La quantia anual de l'IPREM serà de 7.455,14 euros quan les corresponents normes es refereixin al salari mínim interprofessional en còmput anual, llevat que expressament exclouguin les pagues extraordinàries. En aquest cas, la quantia serà de 6.390,13 euros.

– Indicador de Renda de Sufficiència de Catalunya (IRSC). Pressupostos de la Generalitat de Catalunya per a l'any 2014, disposició addicional setzena:

1. Per a l'exercici del 2014, l'Indicador de Renda de Sufficiència de Catalunya, establert per l'article 15.2 de la Llei 13/2006, del 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic, es fixa en 569,12 euros mensuals i 7.967,73 euros anuals.

2. S'autoritza el Govern a aplicar, en el mateix percentatge, l'increment addicional de l'IRSC, en el cas que l'Administració general de l'Estat modifiqui l'Indicador Públic de Renda d'Efectes Múltiples (IPREM) acordat per al 2014.

NOTA: És previsible que aquest indicador no tingui increment aquest any 2014, ja que l'IPREM a nivell estatal tampoc no s'ha incrementat.

Aquests referents econòmics, IPREM a nivell estatal i IRSC en la nostra Comunitat, són els utilitzats per aplicar les polítiques socials i no han tingut increment des de l'any 2010, amb el consegüent perjudici als ciutadans i el deteriorament del nostre sistema de protecció social.

Salari Mínim Interprofessional (SMI)

Reial Decret 1046/2013, de 27 de desembre, pel qual es fixa el salari mínim interprofessional per a 2014 en 21'51 € dia / 645'30 € mes / 9.034'2 € any amb pagues extres.

NOTA:

- Quantia distant del 60% del salari mitjà, tal com recomana la Carta Social Europea.

- L'SMI s'està devaluant des de l'any 2010, ja que la seva quantia no s'ha actualitzat incorporant tot l'IPC d'aquests anys

- La seva quantia és igual a la de l'any 2013; l'han congelat.

Prestació per Lloguer dels perceptors de Pensions No Contributives (PNC)

Per a l'any 2014 s'estableix un complement de pensió fixat en 525 euros anuals, per al pensionista que acreditï fefaentment no tenir habitatge en propietat i tenir, com a residència habitual, un habitatge llogat al pensionista i el propietari no tingui amb ell relació de parentiu fins a tercer grau, ni sigui cònjuge o persona amb la que constitueixi una unió estable i convisqui amb anàloga relació d'afectivitat a la conjugal. En el cas d'unitats familiars en què convisquin diversos perceptors de pensions no contributives, només podrà percebre el complement el titular del contracte de lloguer o, si són diversos, el primer d'ells. La quantia és igual que la de l'any 2012.

TAULA 3

Variacions anuals IPREM-IRSC-SMI										
Any	IPREM any*	IPREM mes	% increment	IRSC any*	IRSC mes	% increment	% inflació**	SMI any	SMI mes	% increment
2004	6.447,00	460,50					E-3,20 C-3,70	6.871,20	490,80	2,00
2005	6.577,20	469,80	2,20				E-3,70 C-4,40	7.182,00	513	4,50
2006	6.707,40	479,10	1,98	7.137,20	509,80		E-2,70 C-2,80	7.572,60	540,90	5,40
2007	6.988,80	499,20	4,20	7.443,80	531,70	4,30	E-4,20 C-4,30	7.980,40	570,60	5,50
2008	7.236,60	516,90	3,55	7.734,16	552,44	3,90	E-1,40 C-1,80	8.400,00	600	5,15
2009	7.381,33	527,24	2,00	7.888,84	563,49	2,00	E-0,80 C-1,30	8.736,00	624	4,00
2010	7.455,14	532,51	1,00	7.967,73	569,12	1,00	E-3,00 C-2,90	8.866,20	633,30	1,5
2011	7.455,14	532,51	0,00	7.967,73	569,12	0,00	E-2,40 C-2,50	8.979,60	641,40	1,3
2012	7.455,14	532,51	0,00	7.967,73	569,12	0,00	E-2,90 C-3,60	8.979,60	641,40	0,00
2013	7.455,14	532,21	0,00	7.967,73	569,12	0,00	E-0,20 C-0,30	9.034,20	645,30	0,60
2014	7.455,14	532,51	0,00	7.967,73	569,12	0,00		9.034,20	645,30	0,00

(*) 14 mesos
(**) E=Espanya, C=Catalunya, a novembre

ELS VELLs: UNS MARGINATS SOCIALS

Les propostes de reforma del sistema de pensions seran noves i lesives, però la situació de la vellesa en general, i el seu risc d'exclusió social, continua essent el mateix des de fa dècades. Amb ocasió del monogràfic que ens ocupa, hem volgut recuperar un text de la periodista Júlia Luzán publicat a Nous Horitzons el 1977. Ja en aquell temps s'alertava del risc de marginació d'aquest sector de la població que no ha parat de créixer, i que veu amenaçada la seva qualitat de vida en el moment que deixa de ser "productiu" per a la societat. La seva lectura representa un viatge a un passat ben present, perquè moltes de les qüestions i els temes que s'hi plantegen tenen una vigència si més no sorprenent. Alhora, un sentiment d'indignació creix a mida que van passant els paràgrafs, ja que bona part dels problemes exposats van ser resolts –parcialment o en la seva totalitat– des d'aleshores, i de nou poden ressorgir arran de les polítiques regressives del PP. Seguim construint, com fa quaranta anys, una societat amnèsica que vol evitar qualsevol cosa relacionada amb la senectut. Ocupar-se i preocupar-se de les persones grans no ha de ser només un assumpte de justícia social, sinó també una oportunitat per recuperar una dimensió humana de l'existència. La societat neoliberal és la societat permanentment jove, i necessita la desmemòria. Una societat basada en l'equitat, les llibertats públiques i la justícia aposta per les relacions i els diàlegs intergeneracionals.

Un home, una dona, treballen llargs anys de la seva vida. Quan arriba la senilitat i han rendit tot el que podien a la societat, aquesta els arracona, els tanca en «ghettos» i els enfonsa en una marginació social de la qual cap no podrà sortir.

I és que la societat de consum, com bé diu Marcuse, ha substituït la consciència dissortada per una consciència feliç que exclou tot sentiment de culpa. A la societat «tranquil·la» no li preocupa de veure part dels seus membres condemnats, en la decadència de la seva vida, a la soledat, a la misèria, a la desesperació. Ningú no es recorda dels vells, llevat de quan se'ls vol utilitzar o se'ls vol explotar. En la família, en l'oci, en el treball, en la vida quotidiana, són un destorb, però la seva importància numèrica (són el 10 % de la població espanyola; a Catalunya sobrepassa el mig milió) és un factor que s'ha de tenir en compte a l'hora de la política. Els vells, considerats ciutadans de segona classe, conserven els mateixos drets que els adults quan voten. Els referèndums franquistes ens han donat una prova claríssima de fins on pot arribar aquesta utilització: centenàries parlant per RTVE a favor del «sí»; iaies i nens entremescats en onades de pau, en imatge subtilíssima de fins on s'uneixen passat i futur, etc. Avui, davant de les eleccions, no hi ha partit d'ultradreta, neo-franquista o de centre, que no desitgi apuntar-se un punt amb el: «Comptem amb vosaltres, vells... us construirem llars per a jubilats, augmentarem les vostres pensions».

“A la societat «tranquil·la» no li preocupa de veure part dels seus membres condemnats, en la decadència de la seva vida, a la soledat, a la misèria, a la desesperació.”

Uns problemes ignorats

Però tot això no resol pas la situació dels vells, que és escandalosa. La societat es commou davant notícies de nens desemparats o maltractats i no ho fa en llegir a la premsa les desventures per les que passen les persones de la Tercera Edat: «Vella trobada morta a casa seva»; «Vell que morí per mossegades de rata»; «Una vella de seixanta-vuit anys estigué dotze hores en el Clínic esperant d'ésser admesa; al final fou rebutjada». Casos i més casos com aquests surten a diari en la premsa, normalment a la secció de successos, i el lector els llegeix, però s'estremeix? No; pensa que són casos aïllats, sensacionalisme d'estar per casa. La tònica general és la indiferència.

Si un adult es pren un cert interès per un vell acostuma a ser amb ànim de beneficiar-se'n: clíniques, residències per a vells, muntades amb afany de lucre i privatives per a qui les pot pagar.

Poc a poc, i donat que els vells han dit prou, l'opinió es va sensibilitzant cap aquest sector. Els joves s'apropen als vells perquè se senten solidaris en la discriminació que damunt ambdues generacions exerceix la societat.

La ubicació dels vells a les grans ciutats i la no adequació dels seus recursos: pensions, rendes, jubilacions, a la capacitat adquisitiva de la societat, els converteix automàticament en uns marginats. Les concentracions urbanes, amb la seva manca d'espais verds, vivendes en condicions d'habitabilitat, llocs d'esplai, etc., no són pas el marc adequat perquè el vell senti que la comunitat li agraeix els esforços que ha estat donant durant anys de treball.

Degradació de l'estatus dels vells

La degradació social a què es veu sotmès el vell s'ha de situar en la transformació del marc històric. En altres temps, la funció del vell en el medi

rural i en alguns països orientals i del Tercer Món, era considerada de gran valor. El savi era el vell; el jove aprenia dels seus coneixements, el respectava i depenia econòmicament d'ell. L'era industrial ha acabat amb aquest estatus i ha introduït canvis fonamentals. Avui dia, el vell ja no és el dipositar i marmessor d'una herència, ni el sùmmum de saviesa que li atorga l'experiència. La família patriarcal ha donat pas a la família nuclear. Els vells molesten en la convivència amb la parella i són una càrrega en les societats capitalistes, perquè viuen i no produeixen. Els vells són una part importantíssima del cens de la població. La natalitat augmenta a poc a poc i la mortalitat baixa gràcies als avenços de la medicina. Segons dades estadístiques, hi ha més dones que arriben a la vellesa que no pas homes. A Catalunya, de cada deu vells de seixanta-cinc anys, quatre són homes i sis dones. A mesura que augmenta l'edat, les dones sobrepassen aquest terme mig.

Als països capitalistes l'envelliment de la població representa un problema seriós. És llavors quan la vellesa esdevé objecte d'una política. Els governs estableixen pensions per als vells, pensions que en un principi foren establertes com a recompensa per anys de servei i pagades únicament per les empreses comercials i industrials. Posteriorment s'estengueren a tot el conjunt de la població, sense que això pressuposés que els vells podien considerar-se segurs en el seu retir senil.

Tan sols Suècia, Noruega i Dinamarca s'han preocupat per assegurar als vells una vellesa digna. Suècia té l'esperança d'edat més elevada d'Europa —setanta-sis anys— i qualsevolga que siguin els recursos del vell, tot ciutadà cobra una pensió a partir dels seixanta-set anys d'edat. El jubilat percep els dos terços del seu salari mig anual, calculat segons els quinze anys de treball en què hagi rebut el sou més alt. A Noruega,

l'edat de jubilació és fixada als setanta anys, i a Dinamarca, entre els seixanta-cinc i seixanta-set anys. La pensió econòmica per als jubilats en aquests tres països és elevada i no té punt de comparació amb la resta d'Estats capitalistes, on priva l'interès econòmic per damunt de l'interès per les persones.

Pobresa, marginació, soledat, oci forçat

El altres països es jubila aviat els treballadors, però se'ls condemna a la misèria, a la marginació o a un oci forçat que de vegades resta sentit a l'existència. S'ha d'afegir a això que hom valoraria legislativament que la pensió pressuposa que els jubilats ja no poden treballar i molts vells, per poder sobreviure, han de trobar feina en treballs subsidiaris pels quals se'ls paga el mínim en ésser al marge de la llei.

Al nostre país, la situació és encara pitjor. Als Estats membres de la Comunitat Econòmica Europea regeix l'article 25 de la Declaració dels Drets Humans i la Carta Europea de la Tercera Edat, per les quals és establert que la pensió mínima ha d'ésser d'unes 28.000 pessetes. L'Estat espanyol és el que menys diners aporta a la Seguretat Social, un 3,29%. La quota al Mercat Comú és fixada en el 22,5%. Un pensionista jubilat rep, per terme mig, unes 5.000 pessetes al mes; d'altres, no arriben a aquesta quantitat i s'han d'acontentar amb 500 o 1.000 pessetes mensuals. Al jubilat se'l condemna a la misèria. La vellesa li porta malalties i l'Estat no li proporciona una assistència hospitalària i mèdica eficaç. Una de les reivindicacions que els vells del districte cinquè de Barcelona han donat a conèixer és esfereïdora per tot el que revela de menyspreu d'una sanitat i d'uns organismes: "Consultori geriàtric amb sala d'espera on els vells siguin rebuts com a persones".

“ **Fixar en un mínim qualsevol pensió de la Seguretat Social que no fos mai inferior al salari mínim interprofessional podria suposar una vellesa digna per als jubilats. Revisar les pensions anualment, d'acord amb el cost de la vida, i que totes les persones rebessin per part de l'Estat una quantitat, igual i justa per a tots, en concepte de jubilació, seria un primer pas per aconseguir per als vells una consideració de ciutadans de primera classe.**”

Quant a la soledat dels vells, un dels tres grans problemes, al costat de la subsistència i la malaltia, es palesa dramàtica, perquè va aparellada a la manca de recursos materials. Quan el vell no té diners per a viure, la seva única solució és l'asil. Per tal de dissimular el nom de molts d'aquests centres, se'ls anomena *residències per a vells*. Per molt que es disfressin amb rètols, les condicions d'asil romanen. El vell no hi disposa d'habitació pròpia; el seu espai és compartit per centenars de persones. L'abandó mèdic és pràcticament total. I per si les condicions higièniques, de convivència, no fossin suficientment dolentes, als asils es practica una política de caritat cristiana que és per posar-se a tremolar. A les residències per a vells el règim és casernari. Els vells són tractats com nens indisiplinats, que poden quedar-se sense

postres o sense sopar a la més petita falta que, segons el parer de les «hermanitas» o seglars, cometen. Fins fa poc temps la segregació sexual d'aquests centres era total. Els vells s'estaven als seus pavellons i les velles en l'oposat. L'índex ha variat ostensiblement, però malgrat això, més del 20% de les residències són adequades únicament per a homes o dones per separat.

La ubicació dels vells a les grans ciutats i la no adequació dels seus recursos (pensions, rendes, jubilacions) a la capacitat adquisitiva de la societat els converteix automàticament en uns marginats

Les altres residències de vells, les que han estat construïdes com hotels de vells per a aquells qui les poden pagar, no són cap meravella. El vell disposa de la seva pròpia habitació, pot menjar en els serveis comunitaris o, si es troba malalt, fer-ho a la seva habitació. Els preus són cars i els vells tampoc no es troben a gust en aquests centres, perquè s'estimen més de viure dins d'una comunitat. Si la vida quotidiana fos organitzada comunitàriament, en comunitats no molt àmplies que organitzessin col·lectivament certs serveis domèstics, assistencials i educatius, els vells podrien probablement trobar formes més satisfactòries de convivència, sense deslligar-se del seu barri, els seus amics i els seus familiars, sense renunciar a fer treballs útils i sense perdre oportunitats de relació social, de distracció i d'enriquiment cultural.

El que avui dia els vells demanen a aquesta societat que els ha marginat, en lloc d'asils residències multitudinaris on la personalitat és ofegada i no es respecta el seu dret a la vida privada, són instal·lacions de centres de geriatria i residències especials que no tinguessin cap de les característiques abans esmentades. I el que volen per a distreure el seu oci, un oci que normalment

és tedi, perquè el vell de classe treballadora no ha tingut cap més ocupació en la seva vida activa que treballar de sol a sol i no ha rebut una formació intel·lectual, no ha participat d'una cultura que s'ha reservat a les classes acabalades, són locals on reunir-se, fer petar la xerrada i jugar a les cartes. Els centres per a jubilats muntats pels Ajuntaments, Diputacions i Caixes d'Estalvis, han estat més un instrument de control que no pas un lloc de diàleg i reunió.

Però el principal problema que s'ha de resoldre per als vells és l'econòmic: fixar en un mínim qualsevol pensió de la Seguretat Social i que aquesta no fos mai inferior al salari mínim interprofessional; això podria suposar una vellesa digna per als jubilats. Revisar les pensions anualment, d'acord amb el cost de la vida, i que totes les persones qualsevolga que hagués estat la seva ocupació i el seu treball, rebessin per part de l'Estat una quantitat, igual i justa per a tots, en concepte de jubilació, seria un primer pas per aconseguir dels vells una consideració de ciutadans de primera classe.

Als països socialistes

Als països socialistes, la política de la vellesa s'integra en els plans d'economia planificada i no està mediatitzada per interessos particulars. A l'URSS hi ha vint milions de persones de més de seixanta anys. Les pensions són calculades segons els salaris rebuts abans de la jubilació. Com més baix és el sou, més alt és el coeficient que s'aplica per calcular la pensió. Fins un salari mensual de 35 rubles, es percep el 100%; per sobre d'aquesta quantitat, sols reben la meitat. Els jubilats tenen dret a treballar fins a igualar una salari mensual de 100 rubles. Aquest treball és controlat per Comissions de Seguretat. Prop del 2% dels jubilats s'acullen a aquest dret a treballar.

Els pares vells viuen amb els seus fills. Les dones treballadores hom les jubila abans que els homes, perquè substitueixin la dona jove en la cura dels fills. Els vells que no viuen amb la família solen habitar edificis especialment habilitats per a ells. Existeixen moltes pensions per a jubilats, situades generalment en zones suburbanes. Els vells a l'URSS estan molt menys abandonats per la societat i les famílies que en el nostre país. Els jubilats poden tenir accés a nombrosos actes culturals i recreatius. Com que l'individu, a Rússia, està integrat en la vida social i política, el vell no se sent exclòs de la comunitat: conserva activitats dins el Partit, el barri, etc.

A Hongria, els mitjans de subsistència dels vells són assegurats per la Llei de pensions i jubilacions. Aquesta Llei s'anomena «homogènia» perquè garanteix els mateixos drets a tots els jubilats. Abans de la Llei, el règim per als jubilats feia diferències entre classes i sectors socials. La primera llei homogènia de pensions i jubilacions de l'Hongria socialista data de l'1 de gener del 1952; la segona, del 1954 i la tercera del 1959. Els trets principals d'aquest sistema de pensions són els següents: comprèn obrers i empleats, treballadors del camp, artesans, intel·lectuals, etc. i estén els seus beneficis als membres de les famílies dels vells. En cas de mort del jubilat, la seva vídua, o les persones que eren al seu càrrec, tenen dret a continuar rebent la pensió. L'Estat augmenta les jubilacions regularment.

La vellesa no és l'antesala de la mort. És per a viure-la, com l'adolescència, la joventut o la maduresa. Quant a la vivenda, tres quartes parts dels vells hongaresos viuen amb llurs famílies. El mig milió de vells que es troben sols viuen en establiments administrats per l'Estat, per Consells Locals, etc. Els pensionistes paguen solament un terç de les despeses d'allotjament

i menjar. En d'altres casos, els vells que disposen de vivendes suficientment grans concerten un «contracte vitalici» amb parelles joves que no disposen de vivenda. En virtut d'aquests contractes, els joves tenen cura de la casa i del vell; a canvi, quan mori, podran quedar-se definitivament amb la vivenda.

A Txecoslovàquia, a partir del gener del 1968, els vells han assolit una situació millor, a partir, per cert, de campanyes protagonitzades principalment per joves. Hi ha una preocupació més gran per la Tercera Edat; es crearen organitzacions locals, es potenciaren activitats culturals, etc. Això no obstant, els serveis d'atenció mèdica són deficientes. El problema de l'allotjament és gravíssim. La inactivitat els pesa i les pensions que reben no són gaire altes. La situació en d'altres països socialistes és semblant. La política per a la Tercera Edat la van desenvolupant poc a poc i fent front a nombroses càrregues del passat. En alguns països que han fet la seva revolució, als vells se'ls té en compte, però se'ls considera irrecuperables per a la «nova via». En qualsevol cas, «la vellesa denuncia el fracàs de tota la nostra civilització». Un home, una dona, si tinguessin accés a la cultura, a la participació col·lectiva, serien alguna cosa més que carn de canó d'un treball, d'una màquina. La vellesa no significaria trobar-se amb les mans, i la ment, buides després de tants anys d'esfondrament fisiològic. La política de la vellesa, a més d'unes pensions dignes i justes, s'hauria de concretar en un canvi d'estructures, perquè la vellesa no és l'antesala de la mort. La vellesa és per a viure-la com la joventut, l'adolescència o la maduresa •

ENTREVISTA

CONVERSA SOBRE EL SISTEMA DE PROTECCIÓ SOCIAL I DE PENSIONS

E68

NOUS HORIZONS 206 | 2014

Miren Etxezarreta

Joan Coscubiela

Miren Etxezarreta. Master i Doctora en Economia per la London School of Economics i Doctora en Economia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Participa activament en diversos moviments socials, i en particular en el Seminario de Economía Crítica TAIFA dedicada a promoure la crítica de l'Economia convencional, la formació d'economistes joves i la divulgació crítica de temes econòmics d'actualitat a través de la publicació *Informes de Economía Crítica*. mirenetxezarreta.es

Joan Coscubiela. Llicenciat en Dret per la Universitat de Barcelona. Secretari general de la Comissió Obrera Nacional de Catalunya entre 1995 i 2008. Ha estat president de la Fundació Cipriano García-CCOO de Catalunya i ha desenvolupat la seva activitat professional com a professor de Dret del Treball i Seguretat Social de la Facultat de Dret d'ESADE. Actualment és diputat d'ICV al grup parlamentari Izquierda Plural del Congrés dels Diputats, càrrec que ocupa des de novembre de 2011. joancoscubiela.cat

► **Miquel Àngel Essomba: Quin paper han d'ocupar les pensions en el que seria un sistema de protecció social de l'Europa del segle XXI? Com s'hauria d'entendre? Com haurien de funcionar?**

Miren Etxezarreta: En primer lloc, un sistema de pensions de qualsevol societat avançada hauria de ser un sistema públic, regit per la no dependència del benefici privat sinó per la societat en les diverses formes d'establir-se. En segon lloc, hauria de ser suficient per cobrir les necessitats de les persones que ja no poden treballar en condicions normals. En tercer lloc, parlant d'un sistema ideal, afegiria l'autogestió, en el sentit que els pensionistes haurien de participar més en la gestió dels seus fons. Aquests serien els tres aspectes que jo en destacaria: un sistema públic, suficient i autogestionat. Anant més enllà, afegiria que cal desfer-se de la relació treball-pensió. Hem de trobar nous sistemes, noves fórmules en les que la distribució de la riquesa social no es vinculi al treball.

Joan Coscubiela: El sistema de pensions de l'Europa del segle XXI ha de ser concebut, al meu entendre, com una part del model d'Estat del Benestar, en el que hi ha determinats béns que no són béns de consum, sinó que són drets que l'Estat ha de garantir de manera universal a tots els ciutadans i ciutadanes, sense excloure'n la garantia d'ingressos per a aquelles persones no vinculades al treball. Un matís respecte al que ha dit la Miren, que l'existència d'uns ingressos no hagués de dependre només de l'aportació del treball. Els dos reptes que té el sistema de pensions del segle XXI són què cobrir, o sigui quines necessitats cobrir, i com finançar-les.

► **Miquel Àngel Essomba: Hi ha un model, o país, que creieu que respon millor a aquestes característiques? I n'hi ha cap que realment sigui l'antítesi d'això que acabeu de comentar?**

Joan Coscubiela: Jo no crec gaire en el concepte model i menys model tancat, però, dit això, sí que existeixen dues grans maneres d'entendre el sistema de pensions: com un dret de la ciutadania que, a més a més, es fonamenta en criteris de contribució i solidaritat, que és el sistema públic de pensions europeu. I per contra, el model en el que les pensions no són un dret sinó que són estrictament un producte d'assegurança privada, que és el sistema de fons i plans de pensions, no com s'entén a Espanya –que té un caràcter complementari no substitutiu– sinó com s'entén per exemple al Regne Unit, a Estats Units o al Japó. Entre aquests dos models, cada país utilitza un mixt molt diferent, hi ha moltes graduacions: des del model d'Estats Units, on no hi ha pensions públiques, només pensions privades en règim d'assegurança, fins alguns països europeus, com és el cas d'Espanya, on el nucli fonamental és el sistema públic i el sistema d'assegurança privada és molt petit.

Com a concepte, el sistema públic de pensions que s'ha creat a Espanya des del 78 fins ara, és correcte. El que no ho és, és la suficiència de recursos abocats i sobretot les darreres mesures adoptades, que tenen com a gran objectiu un retrocés d'aquest model. Des del meu punt de vista, en

aquest cas no es tractaria tant de mirar quin model hi ha a fora per copiar-lo, sinó de com afiancem els elements més forts de solidaritat que té el nostre sistema i com impedim que entrin els elements de insolidaritat, de individualització, de capitalització dels sistemes privats.

Cal trencar amb alguns mites, com el d'Alemanya, el de Suècia o el d'Estats Units. Insistir en la idea que, més que fixar-nos en el que podem copiar de fora, cal fer-ho en el que hem d'evitar importar de fora. Hem d'intentar no importar de fora el model de seguretat social mutualista, el model suec de "Comptes Individuals" i el model de primacia dels sistemes privats de pensions. I el que hem de fer és reforçar la pròpia característica del nostre model, tot incorporant més suficiència en les pensions i més suficiència en els ingressos, que ja no poden venir dels salaris, sinó que hauran de venir dels impostos.

Miren Etxezarreta: En el marc del que diu el Joan, m'atreveixo a esmentar el cas de Canadà on, fins fa poc, a partir dels 65 anys la gent tenia un complement de pensió assegurat haguessis o no haguessis cotitzat. Paradoxalment, passa el mateix a un país com Japó, on les pensions son baixíssimes i la gent gran continua treballant gairebé fins que moren però, malgrat això, tenen una petita aportació pública assegurada. A les antípodes trobem Estats Units i l'evolució que ha patit el Regne Unit, paradís del Benestar als anys 60 i on ara no es pot viure amb una pensió pública per molt auster que hom sigui.

► **Miquel Àngel Essomba: Us proposo que aterrem en l'ara i l'aquí: Espanya, "Estat espanyol" 2014. I bé, una reforma del sistema de pensions en mans del PP, el govern amb una majoria absoluta. ¿Quina és la motivació de fons que des del PP els impulsa realment a canviar i a reformar el sistema de pensions actual: política, econòmica, social, de tot una mica?**

Joan Coscubiela: És completament fals que el sistema de pensions no sigui sostenible. Però alhora, l'esquerra no ha d'oblidar que amb les actuals característiques del nostre sistema de pensions, sí que tenim un problema. L'actual disseny és un sistema que ha evolucionat molt, que està suficientment consolidat i madur però que no té més marge amb els actuals criteris. I és aquesta l'excusa que s'utilitza per dir que no és sostenible. I per tant, l'esquerra no ha de negar que existeix un problema a 20 anys vista, sinó que ha de ser capaç d'identificar-lo bé i generar estratègies alternatives. Quin és el problema que tenim? És veritat, la gent viu més anys; si a més a més va millorant la modalitat de les pensions, el volum de despesa creix, i simultàniament, com a conseqüència de la degradació de les condicions de treball, i en un sistema basat només en les contribucions del treball, el sistema d'ingressos baixa. L'alternativa del segle XXI la tenim al segle XX. Al segle XX, l'any 1900 a Espanya es treballaven 3.000 hores de mitjana anuals i no hi havia recursos; l'any 2000 es treballen de mitjana menys de 1.800 hores i curiosament es produeix el miracle de tenir recursos per a educació, sanitat i sistema de pensions. Això desmunta tota la concepció de la dreta. On és el miracle? No existeix, es deu a tres factors: un model econòmic més productiu, la distribució del temps de treball i la fiscalitat. Quina és la recepta per al segle XXI? Copiar el millor que ha tingut el segle XX: una millora de la productivitat a través de canvis tecnològics i organitzatius, no productivista i molt respectuosa amb l'entorn. Perquè recursos n'hi ha, el que passa es que s'estan distribuint incorrectament.

Miren Etxezarreta: Estem totalment d'acord, però ho mirem des de prismes diferents. Per a mi, el problema fonamental i bàsic és econòmic. Però no exclusivament econòmic perquè no hi ha diners per a les pensions, sinó que es un problema econòmic perquè els grans capitals del món volen encara una part més gran de beneficis. Això està passant a tots els països, es va iniciar l'any 1973 a Xile amb Pinochet i a l'Argentina amb Videla, on es privatitzava. Ve de molt lluny, perquè no podem oblidar que els fons de pensions són el major inversor del món, es calcula que al voltant d'un 35% de totes les accions que es cotitzen en borsa. El Banc Mundial, el Fons Monetari Internacional, l'Organització Mundial del Comerç, es plantegen el tema des d'aquesta perspectiva. Això reforça la idea de l'engany al que ens estan portant amb el missatge que no hi ha diners per a les pensions, i això, torno a insistir, és un problema de distribució. Malgrat totes les crisis, el PIB a Espanya, per exemple, és més del doble que al 1977 i la població ha crescut al voltant del 25%; com és possible que no hi hagi diners? Si es té en compte aquest cercle, és cert que hi ha un problema: cada cop més gent gran i menys salaris; és aquí, en els termes de referència, on hem de lluitar, on l'esquerra ha de centrar la batalla ideològica.

► **Miquel Àngel Essomba: Podeu anomenar un aspecte positiu de la reforma de les pensions que planteja l'actual govern del PP?**

Miren Etxezarreta: No n'hi ha. Però no només en aquesta reforma: en totes les reformes que s'han dut a terme des de 1988 han anat en la direcció de disminuir les pensions.

Joan Coscubiela: De la reforma actual no hi ha res que es pugui salvar. Les dues grans mesures que planteja, la desaparició del sistema de revalorització automàtica de les pensions en funció de l'IPC i el sistema de càlcul de pensions basat en un concepte d'insolidaritat i d'individualitat, són molt injustes.

En quant a la segona afirmació de la Miren, estic totalment en contra i posaré diversos exemples: des de la vaga del 88 ha millorat significativament el nivell de les pensions i aquesta millora és fruit del binomi mobilització/negociació i acord. El primer exemple és l'establiment de l'acord de la pensió no contributiva a principis dels 90, l'establiment del complement de mínims; abans posaves l'exemple del Japó i a Espanya ho tenim des dels anys 90. El sistema de revalorització automàtica del 97 és fruit també de processos de negociació; la jubilació anticipada als 61 del 2002, la millora del tractament en el règim agrari, el col·lectiu d'autònoms, els grans beneficiats dels complements de mínims... És a dir, s'han produït avenços molt significatius en matèria de pensions al llarg d'aquests anys.

Miren Etxezarreta: És evident que des de la mort de Franco el sistema, en el seu conjunt, ha evolucionat i no negaré que en aquest sentit els sindicats han tingut un paper positiu. Ara bé, totes les modificacions que s'han produït des del 88, estableixen elements que tendeixen a la disminució de la pensió. L'exemple més obvi el trobem al 88, quan es va modificar el còmput de cotització. A mi, llavors, em va semblar lògic, va passar dels darrers dos anys a vuit. Després, a quinze i en la reforma del 2011, a més. Per a mi, tots els aspectes que es tenen en compte per cotitzar des del 88 han portat a disminuir la capacitat de cobrar la pensió.

Joan Coscubiela: No hi estic d'acord; la concepció del treball al segle XX, quan els treballadors tenien una carrera ascendent i on els darrers anys eren els del salari més important, ha canviat; fonamentalment a la petita i mitjana empresa i per a la gent que es queda a l'atur, l'ampliació del càlcul és un aventatge.

Miren Etxezarreta: Les condicions de treball actual són tan degradades a tots els nivells que, en el pitjor dels casos, no els perjudica; però insisteixo que no està fet amb aquesta intenció.

► **Miquel Àngel Essomba: Què penseu de l'anunci del Ministeri de la utilització del fons de reserva per a finalitats que no són estrictament de la Seguretat Social? Quina és la vostra posició al respecte aquest anunci, que ha provocat certa alarma social?**

Joan Coscubiela: No és cert que el fons de reserva s'estigui utilitzant només per complementar els desequilibris pressupostaris anuals. Reivindico el fons de reserva, que a més és una altra de les fites del sindicalisme polític en aquest període. Ara cal utilitzar-lo, perquè així s'havia establert! No s'utilitza el fons de reserva per a res que no sigui complementar els desequilibris de les pensions. Es podria discutir la política inversora del fons de reserva.

Miren Etxezarreta: Hi estic d'acord. A més, el fons de reserva no es va utilitzar fins al 2012; quan tot el país estava en dèficit, la Seguretat Social i les pensions, no. En relació a la política d'inversió, al 2007 o 2008, amb prop de 70.000 milions d'€ que tenia el fons de reserva, Solbes va proposar que s'invertís un 30% en borsa; sortosament, els sindicats van aconseguir que com a màxim fos un 10%. Imagineu-vos què hagués passat! Comparteixo amb Joan que els fons de reserva s'inverteixin en deute públic. El que passa en aquests moments és que el 94% del fons està invertit en deute públic espanyol, perquè el fons pot desaparèixer si no es pot pagar el deute i, a més, dificulta molt que es plantegi tan sols el rebuig del deute.

► **Miquel Àngel Essomba: Hem parlat de països, de política. M'agradaria acabar parlant de persones, des del jove de 18 anys, que alguna expectativa haurà de tenir sobre què li passarà d'aquí a 50 anys, fins els col·lectius que amb la nova reforma seran més vulnerables. També m'agradaria que em parreu, amb alguna dada, alguna xifra, del poder adquisitiu que han perdut els pensionistes en els darrers anys en el marc de la crisi.**

Joan Coscubiela: L'última reforma del PP afecta tothom, pensionistes actuals amb la no revalorització i pensionistes futurs amb el nou càlcul de no revalorització. Quant als joves, es produeixen dos elements molt clars: l'evidència que poden tenir dificultats d'accés a una pensió digna, degut al model profundament precaritzat del mercat de treball, i la modificació del sistema de cotitzacions. Fins ara teníem un model de mercat per als joves profundament precaritzat, i el sistema de Seguretat Social multiplicava els seus efectes. Ara, què hem fet? Malauradament, no s'ha canviat, però el sistema de còmput de les cotitzacions no multiplica els efectes sinó que els neutralitza.

Quant al poder adquisitiu de les pensions, no ha estat tan significativa com es podria pensar, com a conseqüència, no de la revalorització, sinó de la caiguda en picat de la inflació. Estadísticament, s'ha perdut menys poder adquisitiu del que sembla; socialment, se n'ha perdut molt, perquè l'IPC és un d'aquests indicadors que té poc a veure amb la vida de la gent. S'ha calculat que amb la normativa que s'ha aprovat es pot arribar a tenir una pèrdua de poder adquisitiu que podria situar-se, en els propers anys, al voltant del 21-25%.

Miren Etxezarreta: En el tema de les pensions, allò important no són els números, sinó els termes de referència. Per què el pressupost de les pensions ha d'estar equilibrat? Cada cop que escolto que a mesura que hi hagi menys treballadors haurà menys possibilitats de distribuir, m'enrojolo com a economista. Mentre no trenquem aquests elements, no anirem al fons de la qüestió.

Hem de donar resposta a la problemàtica actual, no podem centrar-nos només en el futur. Però veient per on va la societat, cal pensar en una distribució de la riquesa social que no només tingui en compte el treball. Realment, no hi haurà feina per a tothom en les condicions que es necessitarien perquè la gent tingui una vida digna. Crec que cal buscar i inventar noves fórmules.

RA

RECURSOS

1

2

3

PUBLICACIONES

1. **Nicholas Barr i Peter Diamond:** *La reforma necesaria: el futuro de las pensiones*. El hombre del Tres, 2012.
2. **Vicenç Navarro i Juan Torres López:** *Lo que tienes que saber para que no te roben la pensión*. Ed. Espasa, 2013.
3. **María Pazos:** *Desiguales por Ley. Las políticas públicas contra la igualdad de género*. La Catarata, 2023

LLOCS A INTERNET

<http://documentopensiones.org>

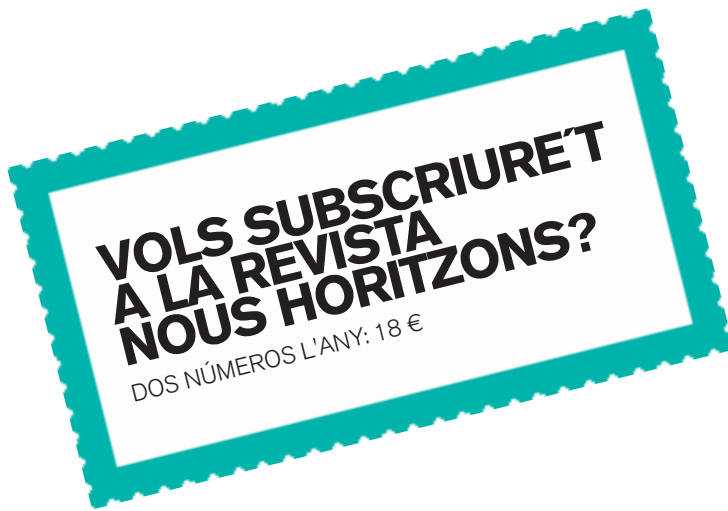
Diversos autores, Mimeo, setembre 2013. Document "En defensa del sistema de pensiones".

http://www.vnavarro.org/wp-content/uploads/2010/03/navarrotoresgarzon_pensiones.pdf

Vicenç Navarro, Juan Torres López i Alberto Garzón, ATTAC, 2010. "¿Están en peligro las pensiones públicas?"

<http://laspensionesnosetocan.es/>

Seminari Taifa, 2013. "Les pensions no es toquen".

Nom i cognoms

Adreça

CP

Població

País

Correu electrònic

Butlleta de domiciliació bancària

Sr./Sra. director/a del banc o caixa

Li demando que, fins a nou avís, accepti els rebuts que presenti la revista Nous Horitzons amb càrrec al meu compte/llibreta.

Nom del/de la titular

NIF

Núm. de compte

Entitat

Oficina

Control

Data

Signatura

Podeu enviar aquesta butlleta per **correu postal** a:
Fundació Nous Horitzons
Passatge del Relotge, 3 · 08002 Barcelona
O bé per **correu electrònic** a: fundacio@noushoritzons.cat

DARRERS NÚMEROS PUBLICATS

La crisi de l'economia de casino:
causes i costos

197

Heinrich Böll i el compromís polític. Eines de
reflexió política

198

Edat, generacions i compromís polític

199

Política local i transformació social

200

Aires de canvi a la Mediterrània

201

Decreixement econòmic: nous arguments
sobre els límits del creixement

202

Per la diversitat sexual i de gènere

203

Democratitzar la comunicació,
comunicar la democràcia

204

Vázquez Montalbán, sempre

205

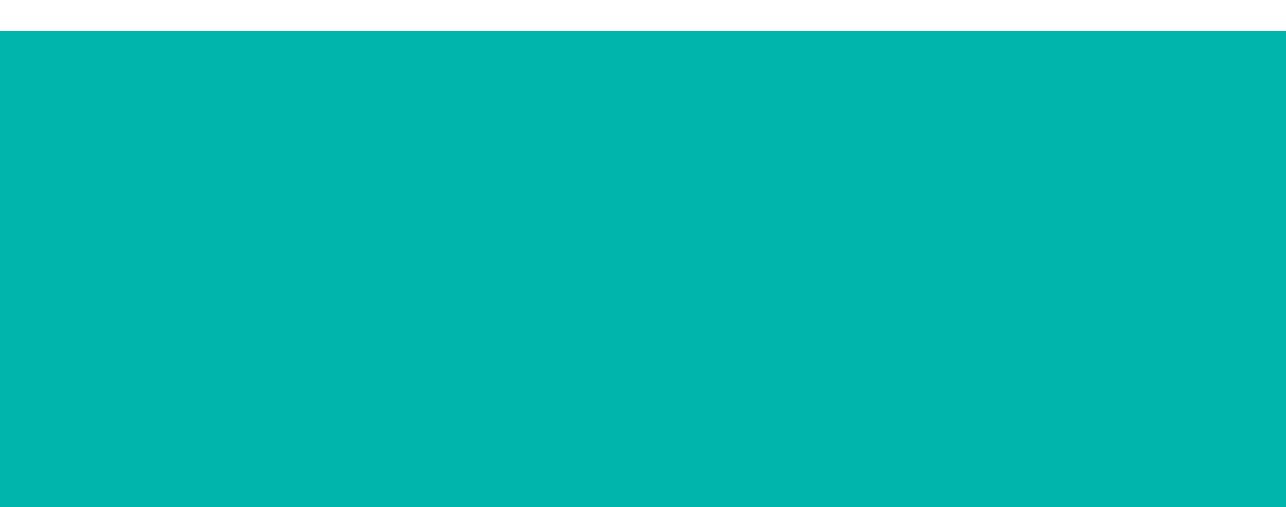

**ARA,
LA HISTÒRIA
ENS CONVOCA**

**COMMEMOREM
EL TRICENTENARI**

Ets protagonista d'una història escrita entre tots. Per ells, pels teus, per tu, pels que vindran, has arribat fins aquí. Si mires enrere hi veuràs el rastre d'un camí que no ha estat fàcil. Davant, només s'hi veu l'horitzó. El que hem viscut és a la nostra memòria, el que hem de viure és a les nostres mans.

tricentenari.cat

www.noushorizons.cat

Passatge del Rellotge 3, 08002 Barcelona

